

Tėvynės Sargas

mėnesinis laikraštis su paveikslėliais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos:
szviesos, tikėjimo ir kalbos.

Gaunamas **Prusuose** už 50 kap. Tilžėje pas J. Lapiną (Goldschmiedestr. 8.)
Klaipėdoje pas Rikard Brusdeyliną knigų kupezių;
Amerikoje už 1 dolerį Scranton Pa. pas Rev. A. Kaupą (1423 n. Main Ave).

Aukas ant lietuviszkų rasztų priimame ir apskelbiame.

Turinys № 8.

1. Antra Žemaičių Vyskupo Gromata apie blaivystę	2	7. „Nenusiminkim“!	25
2. Mauszos aimana	4	Eilės <i>Adomas Jaksztas</i> .	
3. Septynios žydu nedorybės	8	8. Visuotini Vyskupų Susirinkimai. <i>K. Mažutis</i>	26
4. „Daina praseziokėlio, nemo-kanczio raszyti“	10	9. „Acziu, acziu“! Adom. Jaksztas	29
Eilės. <i>Adomas Jaksztas</i> .		10. Musų kningos	29
5. Musų mokslavietės	12	„Dainų Skrynelė“ Ad. Jakszto.	
Knežėje. Darbėnuosė.		11. Paminėjimai	33
6. Įvairios žinios	14	Gyvenimas kun. Andriejaus Budominos.	
Isz Ginteliszkės. Isz Babruisko.		12. Nuo Redakcijos	39
Isz Szilavos. Isz Kelmės.		Lietuviai, į darbą!	
Isz Sałantų. Isz Kupiszkiu.		13. Priedas.	
Karė Iszpanijos su Suvienyto-mis Valstijomis už Kubos sałą.		Gydymas nuo patrakimo ir nuo raupu įziepijimu. <i>Vaiszgantas</i> .	
Isz Graikijos. Isz Anglijos.		14. Abrozdas: „Įziepijimas limfos“.	

Mieczysławas Leonardas

par Dievo ir šv. Apashtaliszko Sosto mylistą

Žemaiezių Vyskupas.

Visiems vierniems Musų Vyskupijos katalikams Sveikatą ir
Piemeniszką palaiminimą.

Atmenate, tur but, Mylimieji Vaikeliai, Musų gromatą, kurią užpernai jums leidėme ir kurioje kalbėjome apie maldas ir Dvasią šventą. Draug su tą Musų gromatą buvo parskaityta isz sakyklų po visas bažnyczias Apskrita Gromata Tėvo šventojo Popiežiaus Leono XIII. Tėvas šventasis, trokszdamas gražinimo vienybėn katalikiszko tikėjimo ir meilės atsiskyrusių nuo Bažnyczios krikščionių, parėdė, idant szias maldas kalbėtu visos pasaulės katalikai. O ar atmenate, ką pasakė Tėvas šv. savo gromatoje? O tai pasakė, jog norint kitus patraukti vienybėn katalikiszko tikėjimo, reikia patiems buti tikrais katalikais. Negana yra neszioti tiktai vardą katalikų, bet reikia dar darbais ir gyvenimu parodyti, jog esate tikrais katalikais. Jeigu gi paveizėsite, Mylimieji Vaikeliai, aplink savę, tai patįs paregėsite, jog nemaža yra terpu jusų tokių, kurie suvisu neteip elgesi, kaip iszpuštu elgtiesi tikriems krikščionims ir katalikams. Szioje gadynėje prasiplatinu terpu Žemaiezių ir Lietuvių tokie griekai ir tokios nedorybės, kokių seniaus suvisu nebuvo musų Vyskupijoje. Rasztę šv. yra pasakyta, jog „palaiminta ta giminė, kurios vieszpatimi yra Dievas jos“ (Ps. 143. 15). Taigi ir prieszingai galima pasakyti, jog didžias nelaimes dvasiszkas ir kuniszkas gali užtraukti ant savės tokia giminė, kuri par savo griekus ir nusidėjimus atsitolina nuo Dievo Vieszpaties savo. Toje Musų gromatoje, kurią užpernai girdėjote, buvo paminėta, jog tarpu kitų nedorybių, aizkiaiai terpu jusų prasiplatinusi labai baisi yra girtuoklystė, isz kurios, kaip isz kokio szaltenio, daug visokių nedorybių paeina. Todėl lankydami kasmetai parvestas musų

rupesniui parakvijas ir Mes patįs ir par savo pavaduotojus ir szelpėjus Kunigėlius karsztais ir maļoningais žodžiaus drausdavome nusidėjėlius, ragindavome į pakutą ir privadžiodavome į szventą blaivystę. Daugybė grieszninkų paklausė Musų tėviszko balso, pargalėjo savo bļogus papratimus ir pradėjo, kaip priguli, Dievui tarnauti. Patįs tai matote, jog daug yra tokių žmonių, kurie nei į burną neima arielkos. Jeigu gi jie gali be to gyventi ir be to apseiti, tai dėlko gi negalite jūs, girtuokliai, nustoti gerti? Ar žinote, Mylimieji Vaikeliai, jog jųsų Piemuo ir Vyskupas isz nieko taip nesidžiaugia ir nesilinksmina, kaip isz pataisymo gyvenimo ir pagrįzimo ant gero kelio savo Avelių. Prieszingai gi, didį szirdies skausmą ir nuliudimą jaučia Vyskupas, girdėdamas, jog terpu jo Avelių nemaža dar atsiranda užkietėjusių grieszninkų ir nebemislijanczių apie savo iszganymą girtuoklių.

Girtuoklystė dėlto yra teip baisi nedorybė, jog žmogus pasigerdamas visudidžiausias Dievo dovanas iszaikvoja ir, teip sakyti, po kojomis pamina. Žmogus dėlto vadinas sutvertu pagal paveiklo paties Dievo, jog turi protą, kuriuo gali Dievą pažinti ir Jį mylėti. Pasigėrsi gi žmogus susilygina su tokiais sutvėrimais, kurie suvisu neturi proto ir par tai subiaurioja ir sutepa ant savęs paveiklą paties Dievo.

Netiktai ant duszios, bet ir ant kuno labai daug bļogo datiria žmogus isz priezasties girtuoklystės. Girtuoklys pražudo savo uždarbį, tankiai įgyja visokias ligas ir sopulius, o nekartą ir netikėtą smertį atranda. Apie tai-gi, kaip daug visokių nedorybių paeina isz girtuoklystės, nėra reikalo ir kalbėti: patįs gerai tai žinote. Neļaimingi tie namai, neļaiminga ta buta, kur girtuokliai gyvena. Neļaiminga ta parakvija, kur girtuoklystė yra prasiplatinusi ir įsigalėjusi! Atminkite, Mylimieji Vaikeliai, jog Rasztę Szventamę girtuoklystė paskaityta yra terpu visudidžiausių griekų, už kurius ļaukia žmogaus amžinas atmetimas. Szv. Povilas Apasztaļas teip sako: „Nei vagįs, nei godulingi, nei girtuokliai, nei keiksmininkai, nei svetimo turto plėszėjai neapturės karalystės Dievo“ (1 Cor. VI. 10).

Daugybė kuniszku nelaimių, paeinancijų isz girtuoklystės, neduoda atilsio ir Augszciausiai Svietiszkai valdžiai. Svietiszkos Vyresnybės, rupindamosi apie žemiszkus reikalus žmonių draugystės, negali nesirupinti apie sumažinimą girtuoklystės. Todėl Augszciausia Svietiszka Valdžia, kaip tai žinote, neseniai parėdė suvisu kitoniszką arielkos pardavinėjimą, neg buvo liki sziolei. Taigi galite matyti, jog ir svietiszkos vyresnybės troksza to, idant terpu jusų prasiplatinti szv. blaivystė.

Baigdami szią Musų gromatą, rupestringas savo akis turime atgrįžti ant jusų, Vaikeliai, kurie liki sziolei dar nebuvote blaivais. Paklauskite bašo savo dvasiszko Tėvo Vyskupo ir liaukitės nuo girtuoklystės.

Mylista Vieszpaties musų Jezaus Kristaus tegul bus su jumis visados. Amen.

Raszyta Kaunę d. 10 berželio 1898 m.

† *Mieczyslovas Žemaičių Vyskupas.*

Mauszos aimana.

N. miestelyje gyveno turtingas žydas — Mausza. Turėjo jis kromą su visokiais pirkiniais ir plocią ir ertą karcziamą, kurioje szimkavo arielką. Piningai pļaukė isz visų pusių. Nebuvo tos dienos, kad, vakaro sulaukęs, szimką uždarydamas nebutu Mausza su kontentumu paglostęs savo barzdos, nebutu meiliai prigļaudęs prie szono savo kisenės. Laimingas buvo Mausza. Bet, kaip viskas sziamę pasaulyje, teip ir Mauszos laimė gavo galą. Nuo 1 d. liepos m. 1897 m. szimkavimą arielkos valdžia paėmė į savo rankas: karcziama paliko tuszczia, pėnas baisiai sumožėjo. Mauszai galva isz rupesczio pradėjo skaudėti; ir ne tik vienam Mauszai, bet ir kitiems jo sąbroliams, gyvenusiems daugiausiai isz pabałtakės: kiekvienas žydas laužė sau galvą, kaip czia lengvu budu ir toliaus pelnyties. Vieną szabo dieną visi suaugusieji miestelio žyđai, vienodais rupescziais appimti isz netyczyų, lyg kokią neregiamą ranką vedami, susirinko į arcziausią

už visas Mauszos karciziamą ant pasznekėsio, pasiguodimo, nu, ir ant rodos; žinoma, juo daugiau galvų juo didesnis protas; žydai visumet kits kito klausias, kad turi koki rūpestį. Ne viena moteriszka butu iszsigandus, kad butu paregėjus tokį tirsztumą ir įvairybę žydų barzdų. Buvo czia žilos praretėjusios ir žilos storos, juodos garbanotos ir isz netyčių sudraikytos, rudos par pus nupesztos ir rudos czielos . . . Bet kas anas surokuos? gana pasakyti, kad arcziausi karciziamą vos anuos staczius talpino, nės Lietuvos miesteliuose žydų tiek priviso, kaip utelių pavargėlio žmogaus kailiniuose. Bet ir rokuoti apsiemus, turėtumi vargą, kad nei viena barzda nestovėjo ant vietos: kiekviena kvetėjo žydams garsaliuojant ir maiszės terp savęs, kaip maszałas vakaro laikę. Baisus erzėjimas žydiszkos mynios kiekvieną apkurtinti gali, tik ne žydą; žydiszkoje mynioje niekas nesusikalbės, tiktai patįs žydai, kurie, rodos, nieko neklauso, tik rupinos kuodaugiausiai žodžių paleisti. Mauszos karciziamoje isz pradžios nėkam nerupėjo klausyti; isz pradžios kiekvienas džiaugės radęs tokius, priesz kurius galētu socziai iszsikalbėti ir teip nuversti nuo szirdies tą baisų smaugulį rupesnį.

Mausza žinojo savo brolių budą. Ilgai sėdėjo, barzdą ir nosį pakabinęs, ilgai lūkė iszsierzant žydų; ant gało atsistuoja, iszsitiesė, kaip viersto stulpas, apsidairė aplinkui ir kaip suža vėjo savo sveczius: akies mirksnyje visi nutilo, kits kitą sustabdė: Rebe Moisé kalbės! Rebe Moisé kalbės!

— Gut' szabas, nelaimingi judeliai! — tarė balsingu, bet liudnu baľsu Mausza.

Szabas, szabas, szabas! — visais krasztais atsiliepė žydeliai, atsiduksėdami ir aplink pasikrapsztydami.

Ne su łaimingu szabas, bet su szvarc' Jur' (juodais, nelaimingais metais) iszpuola man jus pasveikinti. Man senam jau rankos nusileidžia. Kiek tai metų vis lūkėm, troszkom, sutiktų ėjom užgimstanczio Mesijos; vylimės vis geresnių laikų, — o tie kasmet vis prastyn, prastyn eina . . .

— Ooochochocho!! — atsiliepė isz visur baľsai.

— Surokuokim savo nelaimės, tik mūsų atminimę įvykusias. Turėjome dvaruose brovarus ir paktus, — nebeturim, nės brovarus rėdas panaikino, paktus išgudrėji dvariszkiei patįs valdo, sviestą, surius dirba, pienu, vai mano žilai galvai! parszus girdžia! Turėjome kiekvienoje sodoje savąjį pirkėją ir pardavėją; jis ir jo šeimyna riebus ir linksmi buvo; be jo niekas nieko nepardavė, nuo jo pinigūs skolinūs, nuo jo, kaip dėlės, vyrai ir moteris, ir nepaaugę arielką triaukė, pas juos szoko, uliavojo, — ir to nebeturime: žydams sodosę gyventi užginta, o jų karciziamos panaikintos. Da vis buvo nėkas; suėjom į miestelius; atidarėm ertas stadalas; visus pasmirdusius paszalius, ir ten sutraukėm tukstanczius gojų, kurie par nedėlią negėrė, pasilgė arielkos, atsigaudavo par szventą dieną. Oi, plaukė gi, plaukė maonus sznapszelis, kaip srauja upis; oi, garavo gi, garavo gojų pakausziai, kaip karszcziuje pirtyje; oi, privaikszcziója budavo, mūsų Sorės ir bachorės kojas lyg pat kelių, betarnaudami jiems, — už tat vakaro stalcziuje nebetilpo gojų ditkų, patreinių ir rublių! —

Czia susigriaudenęs Mausza aszaras nusiszluostė, o kiti visi balsingai nusiszniurksztė.

— Ir viso to mums pritruko! — traukė toliaus bašu, reiszkieancziu begalinį nusiminimą. — Viską Velnias... tfu! rėdas rinko! viską tas neprisotinamas smakas prarijo! mus biednais paleidė! ką mes carui padarėm? Ar mes aną szaudėm? ar mes maisztą kėlėm? Mes spakainiai gyvenom už gojų anczių, ir szilta mums buvo. Rėdas sako noris gojus apginti nuo mūsų, kaip nuo kokio ydo — netiesa: jis pats nori mūsų vietą užimti. Sako gojus vargstas, aimanuojaš mūsų pinklėsę — netiesa: dėlko-gi jis patsai nesiskundė ir nejautė, kol gyvu ir raszytu žodžiu jam akių neatvėrė? Sako, lai žmonės prageriamus pinigūs ant apszvietimo, kningų, gazetų atideda — durnystė: kam gojui szviesą? Ar jie ministrais bus? kas kunigu norės buti, tas už prageriamus graszius užtektinai neiszmoks, reiks da pusę butos praleisti. Visur falsz! visur melas durnių akims apvilkti, o mus biednus žydėlius su tarbomis paleisti. Szvarc' jur! tam rėdui! szvarc' jur! apszvietimui,

toms gazetoms ir bažnyčių sakykloms!!! Baisus riksmas pasikėlė karcizamoje. — Szvarc' jur, szvarc' jur! — visi, kiek tik galėjo, szaukė. Vieni spiovė augsztytyn, kiti į valsčiaus szalį, kiti į bažnyčios szalį; nekartą užsimiršę kits kitam į barzdą įspiovė, ale tas niekas! nieks nepajuto abėlnamę pasikėlimę dvasios neapykantos monopolio. — Jūs szaukiate, kaip iszvydę savo galą. — Traukė toliaus Mausza. — O tuo tarpu da czia negałas musų nelaimių: da daugiau jų laukia mus ateitėje. Arielkos nebėra — kitoki priekystė visa, nepadalyta buvo musų rankosę. Prekės nupuolo, ir tas nekas. Nieduoda peño didi prekystė, duos maži kromeliai. Mažas kromelis duoda peño 20—30 rs. ant mėnesio; didemis-gi ir 50 rs; da Sorės ir bachorės galėtu buti sotūs, — ir tas isz musų rankų sklysta: gojai, prisižiurėję į savo gentis-kiaules, pradeda lysti ir į musų daržą, į musų amatą-prekystę, kamę par ilgus amžius nebuvom regėję nei vieno gojaus. Tik sukals kruviną procę nors 500 rublių, jau kromą uždeda ir pištą sau augina. Kas kart prascziau! Kur tik nuvažiuosi, ten gojaus kromelį atrasi, ten apie du-tris ketinamus užgirsi. Kad nebuvo gojaus, kromas man davė 50 rs. peño; dabar te duoda 30 rs. Kur pirma davė 30, dabar beduoda 10 rs., — ir gyvenk, kad nori! O kur tie piningai dingsta? Į gojaus kisenę, arba terp paczių pirkėjų pasilieka. Vėsi prie savųjų puola, kad jis nesuka svarstydamas, kad jis negadina pirkinių. Nusverdamas, smilčių primaiszydamas, sudrėkindamas, atmieszdamas, pigesni su brangesniu sumiszydamas, dykai gaudavau po 5—7 rublius ant mėnesio, — ir to dabar nebėra, kad žmonės pradėjo eiti prie pardavėjų, kuriems užgina sažinė sukti. Trupiniai viso to da mums pasiliko, kad gojai mažus kromelius telaiiko. Bet ilgai tvers? Paims gildijas, prekiuos visokiais tavorais, kaip ir mes; gelžis ir gelumbės rasys pas juos, ir gatavai patrauks savuosius gojus pas savę. Gausim bėgti isz tos Lietuvos į svetimas szalis. O mislijote, kad ir ten musų laukia? Oi, ne! ir ten mus nekenczia; jei žydelis nori ten rublį uždirbti, tai turi lygiai su gojum sunkiai vargti. O ar dera tam delikatna žydelio sveikata?

— Dera! — isz netyčių atsiliėpė paszalyje stovėdamas diktas žydas-kalvis; bet, kad butu žinojęs, kaip nelaiķu iszsitarė tą žodį, butu geriaus nutylėjęs. Visi žydai-padvėseliai apniko, kaip szunjs, nabagą, ir nepasimatė jisai, kaip iszlėkė isz karcziamos ant ulyczios. Vos atsijokėjęs, atsistojo ir nuėjo į savo kalvę, murmėdamas: — Aimanuokit sau, dykaduoniai! darbszcziam žmogui bado nebus ir be szimķu!

Tuotarpu karcziamoje viskas vėl nutilo, o Mausza vėl toliaus traukė:

— Žydo delikatna sveikata sunkiam darbui nedera!

— Nedera, nedera, nedera! — atsiliėpė kiti.

— Žydai turi dabar dieną naktį sukti galvą, pulti į visus krasztus, visur lysti, visus papirkti, nors prie mažos vietelės prilipti, paskui bus lengviau. Į darbą judeliai! Kas kaip moka, kas kaip gali. Piningu, jei reiks, isz Kagało pasimsime. Tik drąsiai! Atminkite, kad maskoliszki zokonai, kaip pasakė mūsų rabinas, isz pradžios yra kaip lyg raudonai įkaitinta gelžinė lazda: isz pradžios nei isz tolo negal priėiti; paskui gal; da vėliaus teip atauszta, kad ir į ranką gali paimti. Suprantate?!

— Suprantam, suprantam! — linksmai, džiaugsmingai suerzėjo žydai, jau nebenuleidę nosį su nusiminimu, ale augsztyr pakėlę su vilezią, jog jų rupesnis ir piningai viską pergales, ir sugrįsz žydams baļata, lengva duona. —

Septynios žydų nedorybės.

1. Žydai neliaunas arielķą pardavinėję; ėma isz monopolio dażyvėmis nudažo, cukraus pridėda, bet užtatai vandeno pripila ir pardavinėja, kaipo „saldžiają“. Monopolyje negal gerti: žydai priėma pas savė iszgerti, jei paliks jiems butelķą; dėlto karcziamos mažai ką persimainė, vis pasiliko vietomis paleistuvystės. Policija žydams nieko nesako, nės žydai jos batus lopia; urėdninkui ir asesoriui jei biszķi piningu į kiszenę įkratysi, tai kaip su moliu akis užlipysi: nieko neregės, nors eis pro karcziamą, pilną gerianczijų. Akyczos czinauninkai kol kas geresni, bet nevisi; bet vieni ir tie negali nieko padaryti.

2. Jei gojus atvelką kokius vogtus mažmožius: grūdų biszkelį, linų, vilnų, kiauszių ar kito ko, kožnas žydas priėma, moka piningus, dėlto, kad nuo vagiszių triskart pigiau gauna; apmains ant smulkių tavorų: kaspininkų, papierosų, ariėkos. Dėlto neturi jie sąžinės, kad terp žmonių vaiso vagilėlius, ypatingai pripratindami piemenis; tie, įgudę vaginėti mažmožius nuo tėvų ir gaspadorių, paaugę pradeda arkliais uodegas piaustyti ir žydams pusvelcziui pardavinėti, o toliaus ir patį arklį žydui atveda.

3. Zydas — kromninkas, sulaukęs pirkėją, jau nebeiszleidžia su tuszcziomis rankomis: svarą nusuks, kiteip kaip pakvalcziavos, bet visgi įsuks gojui deramąjį pirkinį, nors už daug pigesnę prekę, nekaip galėtu nesukdamas atiduoti, nekaip kiti dori prekėjai atiduoda. Kad pirkėjas neiszeitu, žydas leidžia savę viseip ļojoti, iszjuokti, už barzdos peszioti; dagi jis tavę papierasu, cukierku, anodijos laszu pavaiszins, kad tik tau įsuktu kokį dalyką, už kurį mokėdamas užmokėsi ir už vaiszes.

4. Zydai yra susitarę neduoti žmogui daugiau, kaip jau vienas yra davęs, nelysti kitam už akių. Par tat žmonės už linus, paszarą, grūdus gauna daug mažesnę prekę, neg galėtu gauti, kad pirkėjai rungias.

5. Parduodąs arklį, įpraszo, kad koks besmagenis girtuoklis gojus, isz netyczių priėjęs, pasiulytu daugiau už lygstantį isz tikro, ir dėlto pavarytu prekę augsztyn. Raiszą arklį tankiai da labiaus apraiszina ant abiejų kojų, kad neszlubuočiau teip įžymiai, ir daug kitokių apgavysečių daro. Jie szirdies nėraž neturi, gyvuolių negailis; jų arkliai vis badu užmarinti ir patroszkinti; pirkti par porą metų neatsigauna pas žmogų. Ne verta nuo jų pirkti.

6. Žydui susiginczijus su žmogum, arba ir susimuszus, žydai kiti nekumet neklausia, katro teisybė, bet tuojaus stoja žydo pusėje, storojas užrėkti žmogų, sumushti, kad ir visa kaltybė kristu ant žydo.

7. Žmogus, atsitikus jam kokiai nelaimėi, nerias pas žyda paguodos: žydas žmogui neužjauczia, bet da džiaugias ir tuojaus pradeda mislyti, kaip galėtu isz to priepuolio pasipelnyti. Numanęs didį tavo reikalą, kad negali nieko

kito prisiszaukti, atims nuo tavęs trigubai. Toksai naudavimos isz svetimės nelaimės yra dideliai žemas ir neszlovingas.

Kad teip su mumis žydai apseina, yra datyrės kožnas isz mūsų ant savęs, jei nevienamę daiktę, tai kitamę. Tai argi negeriaus butu, kad mes krikszczionis kiek galėdami juos aplinktumem, jiems neįtikėtumem, nors gerais rodytus, nepirktumem nieko nuo jų, jei galime tą patį gauti pas krikszczionį, nors skatiku brangiau, bet gerą, nekvalcziavotą. Už ką gi žydas imtu nuo tavęs pigiau už kitus? Ar isz meilės? Tur but jo tavoras pigesnis, o pigesnis dėlto, kad prastesnis. Pas žmogų viskas nors neteip pasmirdę, ir neczysta, ir tas ko vertas. Ypatingai reikia saugoties nuo isiskolijimo žydui: skolos ir palukanų jau nėkumet nebeiszmokėsi.

Eketis.

Daina

prascziokėlio, nemokanczio raszyti.

I.

Niekam ant svieto asz nepavydžiu
 Nei didžių turtų, nei garso didžio, —
 Ir vis, kas yra žmonėms teip miela,
 Man tai lyg' lapai rudens suvytę, —
 Tik vienintėlio daigtelio gaila:
 Kodėl nemoku aszai raszyti!
 Dievuliau mano, kad asz galėcziau
 Kaip to ponai plunksną vedžioti, —
 Kiek tai giesmelių gražių sudėcziau,
 Kiek tai galybės turėczio protę! . . .
 Vislab kas szirdį ramiai sukrato,
 Ar gailiais jausmais krutinę gelia,
 Ar ką maŕonų akis pamato, —
 Tuojaus ant balto dēcziau laksztelio.
 Tad' kožną mislį, ką duszioj' dygsta,
 Man but' bepigu užsilaikyti;
 O dabar dumos kilsta ir nyksta,
 Nės asz nemoku jų suraszyti.

II.

Asz apraszycziau Dievo galybę,
 Ką vienu žodžiu viską sutvėrė, —
 Ant žemės leido gyvių daugybę,
 Dangų žvaigždėmis berte-nubėrė.
 Asz apsakycziau, kokią tai dainą
 Siuncz' isz padangių mums veversėliai,
 Ir iszguldycziau, kur plaukia, eina
 Isz mūsų kraszto tie debesėliai.
 Asz apdainuocziau vasaros rytus,
 Kada saulautė tik ką praszvitus,
 Ir žiba, mirga ramos ląszeliai,
 Ir cziulba, ulba girios paukszteliai.
 Skelbcziau teipogi gražybes ląuko:
 Kaip varpų vilnys siubuojant plauko,
 Kaip brinksta grudas, kaip noksta sziaudas,
 Kaip žuvelytės upelyj' maudos . . .
 Mažu da rastus' mislys ir kitos, —
 Ir jas sudėcziau ant poperėlio,
 O dabar visos nesuraszytos
 Tuoį nyksta, kaipo ženklai szeszėlio.

III.

Asz apraszycziau Lietuvos szalį:
 Pono dvarelį, žmogaus kiemelį,
 Ir mūsų juodas nuo dumų grįczias,
 Ir iszrėdytas dailiai bažnyczias,
 Ir puikius daržus mūsų mergaiczių
 Pilnus rutelių, rožių, naszlaiczių,
 Ir lygumėlius mūsų ląukelių,
 Ir mielą vėšą žalių girėlių
 Ir kas tik, kas tik yra tėvynėj', —
 Vislab garsincziau dėl vieszo gero
 O kaip-gi gaila, jog szioį gadynėj'
 Mūsų galvocziai sziteip nedaro?
 Asz kad su plunksną apsieit' mokėcziau
 Vien dėl tėvynės tiktai krutėcziau:

Rodyčiau broliams žydų suktybes,
 Aiszkinciau bjaurias gudų szunybes;
 Skelbciau jiems szaukdams, jog musų tauta
 Tebėra gyva, nors ir užgauta,
 Jog joj' da randas senovės dvasė,
 Jog veļtai prieszai jai duobę kasė,
 Jog Diev's tvirtybių yr' apgintuvė
 Musų tautystės, musų liežuvio . . .
 Ir didį, didį dar mislių spieczių
 Asz į tėvynę paleist galėcziu . . .
 Bet dabar niekad neiszgirs švietas
 Manęs prasczioko, manęs mužiko;
 Ir mislys krauju szirdies apļietos
 Pragaisz be raszto, nueis už dyką!

Adomas Jaksztas.

Musų mokslavietės.

Knežėje. (Telszių apskriczio Įlakių valsčiaus). Dabar-tyksztės Knežės sodos žemė pirmiaus prigulėjo Kuni-gaikszcziui, arba Knežiui, Sopiegai, kurio dvaras buvo Skuodė, o czia tiktai folvarkas, vadinamas „Knežė“. Po maiszto 1831 m. Sopiegos žemės, kaip Skuodo dvaro, teip ir Knežės folvarko, buvo atimtos į ruskių vieszpattytės iżdą (arba kazna). Nuo pradžios už pigiausį užmokesnį valdė Knežės žemę Jedžiotų soda, bet paskui per lustraciją atiduota ruskiams kolonistams, kuriuos czia vadina „poselenczikais“, „burliakais“, maskolaicziais“. Ruskių kolonistų czia yra daug giminių, atsizymėjusių dideliu vaisingumu; pertatai ruskių skaitlius czia teip pasidaugino, juog vyresnybė už reikalingą daiktą paskaitė įsteigti Knežėje įpatingą pradinę iszkalą (szkola gramoty), dėl kurios užlaiko mokytojų žalnierbuvi unteroficera, žinoma, ruskį ir pravoslauną, kurs nuo Velykų lig Advento vaikszcziolja padieniu uždarbaudamas dėl prasimaitinimo. Menkas mokytojas, menkas ir mokymas. Nėra isz ko stebėties, kad knežiszkiei „burliakai“ leidžia savo vaikus į tą iszkalą, nės į tą iszkalą atvažiuoja popas, mokia vaikus pravoslauno katekyzmo, o mokytojas mokia juos skaityti, raszyti

rusiszkai. Bet ko gi ten katalikai lenda: jug į iszkałą nevaikszcioja kuningas? Isz lłakių parakvijos privaikszciojo į tą iszkałą praėjusią žiemą apie septynetą vaikų katalikų. Atvažiavo popas mokytų pravoslaunų poterų. Tada katalikų vaikai sukilo bėgti isz iszkałos, o popas neleidžia bėgti, liepia pasilikti iszkałoje ir vilioja mokyties pravoslaunų poterių, sakydamas, juog pravoslauna tikyba bene bus dar geresnė už katalikiszką, ir teip toliaus; trumpai sakant, popas pradėjo paikinti katalikų vaikus, blazgatyti ant katalikų tikybos, o pravoslauną ėmė girti.

Sunkiausį rokundą turės ant Dievo sudo tie nelabi tėvai, kurie savo vaikus leidžia į tas iszkałas, į kurias nevaikszcioja kunigas. Dėlto kad ten ucztelius ir popas paikina katalikų vaikus, viliodami prie maskoliszkų poteriu, kartais ir isz tiesų privilioja prie pravoslaunos małdos; o blazgatydami ant katalikų tikybos ir girdami pravoslaunąją, jaunas vaikelių szirdeles iszlengvo, nejustinai užszałdo dėl dvasiszkų dalykų. Vaikai, perėję per tą iszkałą, negeresni bus už Vaszkių starsziną, kurs seniai jau nebeturi szirdyje nei kibirkszťelės katalikiszko tikėjimo, o kataliku tebesiskaito tiktai pavirszutiniszkai.

Vardus ir pavardes tų nelabuų tėvų, kurie savo kudikius leis į tą iszkałą, kur nėra privaikszciojas katalikiszkas kunigas, apskelbsime per druką ant žinios visam pasaului, o tiems tėvams ant amžinos neszlovės.

Darbėnuosę. Sziauczius Skersis priesz 15 metų iszėjo į Liepovą ir tenai vedė moterį žemaite, bet mokanczią ir lenkiszka keletą žodžių. Veikiai pradėjo mokyti ir savo vyrą lenkiszka, bet, nežinia, ar direktorka buvo kałta, ar mokytinis buvo nemokilus, nauda isz to iszėjo maža. Pavardė — Skersis pasidarė jiems nebegraži, dėlto iszdygo jiems uodega — inskis ir isz Skersio be uodegio pasidarė Skersinskis uodeguotas, nės padėkavojant pacziai, iszvirtusei isz žemaciczių. Sugrižę dabar į Darbėnus, liepia savę vadinti skersinkiais - uodeguocziais; su savo vaikais sztavarliuoja neva lenkiszka, pridėdami par pusę žemaitiszku žodžių savo dukteris idėjo į berniokų mokyklą prie burlioko, kad pramoktu „arbukos“, nors geri ir isz-

mintingi žmonės patarė jiems visupirmu mokyti „abecelės“ namie, žemaitiškai ir lenkiškai. Atidavimas mergaičių burliokams į mokslą, nemokant namie pakreipti į kitą priesizingą pusę, yra dėl mūsų pražuvingas, nenaudingas. Tegul sau kas miestę išnyko-išnyko, tegul sau bus išsivertęs, kas išsivertė iš žemaitiško kailio; bet kam jie begrižta atgal į tėvynę ir piktina kitus? Skersienė ne tiktai pati paaukavo savo vaikus burliokui, bet ir kitas motynas ukotija. Dar gerai, kad tos neiszmintingos patarmės nieks iš žemaičių neklauso, apart durnio Czunkos - kriauciaus. Atiduoti ir mergaites į berniokų iškalą žemaičiai rokuoja už neszlovę ir paniekinimą, gyvenimas parodo, juog jei ne dabar, tai paskui išpildo, ką iš laiko žemaičiai nujeja — tokios pusburliokės mergaitės palieka be szlovės ir iszteka už kokio urėdninko. Ir nusinesza szuo ant uodegos visą anų mokslą. Ar ne tiesa? Neleiskime gi savo mergaičių prie burliokų, bet mokykime namie ar kitur geresnėse mokyklose. Tegul visupirmu mūsų mergos mokės gražiai žemaitiškai skaityti ir raszyti, tai bus didesnė nauda ir patieka dėl mūsų. Tegul jos lietuviszką, ne svetimą kningelę myli.

Parapijonka.

Įvairios žinios.

Isz Ginteliszkės. Oi, negerai mums klojas valsčiuose, kad negalime ancztikti gerų žmonių, pakeldami į „ponus“ ir rinktinius (nybornuosius). Jei žmogus bus szviesus ir izzmaningas tai bus be sąžinės, jei bus jautrios sąžinės, tai bus liurbis ir leis sau visiems ant sprando jodinėti. O ant visu valdžią turi ta prakeikta „pabałtakė“ degtinė. Kiekvienas krapszto sau pakauszi, kad prisireikia bereikalo mokestis mokėti, kiekvienas spiaudos matydamas isztvirkusius, apvailintus savo sąsiedus, kad aniems paduodā ant savės valdžią; vienok tegul tik pamatys butelką su pabałtake, tuojaus viską užmirszta; patįs nustoja protavę ir leidžias daryti su savim, ką tiktai užsimanys arielką statąs.

Ginteliszkės starszina Budrys nutariamias žmogus. Vargu aną beverta laikyti, jau vien dėl to, kad labai

džiaugias ir girias gavęs nuo ciesoriaus sidabrinį medalikėlį ir pagyrimo raszta už jo rupestingą pildymą savo tarnystos. Užklaustas, už ką jį sutiko toji mylista. B. patsai atsako, už tą, kad par ilgus metus buvęs starastą ir starsziną ir nėkumet nebuvęs sztrapuotas; bet jo kandidatas, paslėptingai mirksėdamas priduria: už tą ir da už vieną daiktą, kurio jums nepasisako. Pažiurėkime tadą, koks tai yra anas „rupestingas pildymas“ savo słužbos, o rasiť bus mums aiszkųs tie jo nuopėnai. Didžiausis Budrio nuopėnas-tai žemiausis prisilaizymas tarpininkui ir aklas pildymas jo norų, nors jie nesutiktu nei su valscziaus reikalais, nei su sąžinę, kaip parodo szis atsitikimas. Isz surinktų dovanų ciesoriui ant apsilvainikavimo Ginteliszkės valscziuje pasiliko 20 rs. Ant ko juos iszvaikvoti? Starszina Budrys, pasakęs galią ant ko tik norią gero apversti, nuo savęs pridurė: „gubernatorius raszo teiravėsis žmonių aplink Kauną, kur jie dės likusius piningus, ir visi atidavę ant gubernatoriaus valios. Dėlto gubernatorius ir tarpininkas linkia, kad ir jus teip padarytumete ir atiduotumete anus 20 rs. ant praplatinimą terp jusų par iszkalą maskoliszkų kningų.“ Į rinkinius, rodos, perkunas spyrė: teip keistas pasirodė Budrio patarimas; nei vienas nesutiko ant jo: vieni reikalavo atidėti ant storonės lietuviszkų kunigų, kiti ant pataisymo bažnyczios, kiti pagaliaus ant pragėrimo tik ne ant maskoliszkų kningų. Ką maldydamas, Budrys ėma įkalbinėti: „vyreliai, reikia klausyti p. tarpininko! Jisai sako visamę savo apskirtyje neturįs geresnio priesz Ginteliszkę valscziaus, o dabar . . . man bus atsakymas, kaip pernai už dainiuojantį vargonystą: už visus man reikia atsakyti.“ Ir ta Łozoriaus giesmė nemaczyjo: tegul, sako rinkiniai, Kauno maskoliai duoda ant maskoliszkų kningų; mes lietuviai neduosime! — Paraudanavo, pamelynavo uolus pildytojas tarpininko valios; pagrobė, supykęs rejestrą rinkinių ir pradėjo kožną skyrimai klausti, ar jisai atiduoda ant maskoliszkų kningų, ar ne? Musų žmonės žinomi: buryje szaukia, kiek tik gerklė tesi; vienas priesz akis vyresniojo atsistojęs, susigesta ir nė žodzio isztaryti nebemoka, dėlto neteisingas yra toksai teiravimos, bet visumet už to griebias,

negalėdami viso **burio** įveikti. Butu ir dabar B. įveikęs, kad nebutu jo atszaldęs ir sustabdęs darbo vienas ir izsmintingesniųjų ir dėlto drąsesniųjų rinkinių: „Kad Tamista, sak, vadini vybornuosius, tai klausyk, ką nutars; jei neklausai ir turi galybę priesz visus savo balsą statyti, tai kam czia ir be vargsti: atiduok maskoliams piningus ir galas!“ Užgėdintas Budrys apsistojo teirautis pavieniai, bet nugundyti riunktiniai ir be to nutarė ant gaalo teip, kaip Budrys norėjo. Kaip gi tadą jisai nevertas medalio „za usierdije“? —

Giltinė žino, dėlko nuo mūsų teip tankiai plėszia visokias netikėtas mesliavas! Cirkuliaras atėjo nuo posredniko, kad tuojaus sumestumete 30 rs. ant Kauno „Mielaszirdystės Seserų“; 50 rs. sumeskite pisoriu už „viendieninį suraszyma“ ir tt., ir tt. Ar yra isz tikro atėjęs toksai cirkuliaras, ar tarpininkas gali iszleisti juos, mums nerupesnis: mes tik duodam ir duodam, ir netik duodam, bet da dubeltuojam... jei mums pastato pabałtakės — Kitiems rasiusiems, rodos, vyresnybė atsiuntė dovaneles, o Ginteliskės pisorius nuo mūsų pareikalavo 50 rs. Rodos gana. Ale tas pis. žino, kas mes de žmonės: siunczia savo pagalbininką — Jablonskį isz Putkalnių su penkrublinę, kad rinktiniai iszplėsztu nuo žmonių dėl jo visą **szimtą**. Paminėjimo arielkos užteko, kad vybornieji vienu balsu nutartu pisoriu 100 rs. budelis žino, už ką. Norėjo paimti isz kamos, bet tarpininkas neleidė, leisdamas vienok par atenczius 98 m. iszjieszkoti nuo žmonių, **virsz** kitų mokeszių, jei nori pisorių apdovanoti. — Tai argi turi sąžinę tie vybornieji, kurie už 5 rs. arielkos aikvoja 100 rs. svetimo graszio? Regite ginteliszkszkiai kokius iszsirinkote į valsczių? O Jablonskiui gėda, kad patsai budamas tikras žemaitis, tauzija, kaip szunelis dėl savo burlioko-pisoriaus. Tokia słužma — žema słužma.

Padatubinskis.

Isz Babruisko (Minsko gub.). Babruiskas, kaipo maskolių tvirtinė (krepost), yra mums žinomas, nės daug mūsų jaunumenės ten kariauną atliekt'. Priesz tryliką metų Babruiskę, paczioje tvirtinėje stovėjo muro bažnyczia ir buvo du kunigu: prabaszczius Olechnoviczius ir kamendorius

Ramanauskis, senas, labai geras dievobaimingas, mačonus, visos parakvijos labai mylimas kunigėlis. Už tat prabaszczius yra baisus žmogus, girtuoklis, paleistuvis ir dėlto maskoliams parsidavęs. Jis yra vienas isz tų judoszių-kunigų panaikintos Minsko Vyskupijos, kurie ne Popiežiaus, ne vyskupų, ale maskolių klauso, nės maskoliai negerus jų darbus dengia, o vyskupai nubaustu ir isz vietos iszmetu. Baisus ir apverktinas yra padėjimas parapijonų prie tokio kunigo! 1886 m. Olechnovicziaus gaspadorius Volskis sudegino bažnyčią užsineszės ant vargonų žarijas dėl pasiszildymo ir tenai jas užmirszės. Bažnyčiai sudegus, szv. Miszias laikydavo klebonijoj, nės maskoliai nebeleidė statyti ant tos vietos. Vos tik 1896 m. atsistojo ir buvo paszvesta menkutė medinė bažnytelė kaž-kamę už pat miesto, ir tuojaus numirė visų apgailėtas kamendorius Ramanauckas. Pasiliko vienas pats Olechnoviczius. Parapijoj skaitos apie 6000 duszių, o bažnytelė vienok visumet tuszczia isz klebono kaltybės. Nu, ir ne dyvai! kas norės eiti melstis, kad klebonas ateina Miszių laikytų mažne visumet girtas, vieną kartą 11 adynoje, antrą kartą pirmoje pamokslų nekumet nesako, evangeliją ir maldas už ciesorių skaito maskoliszkai; kad žmonės pradeda giedoti giesmes arba rožanczių lenkiszskai, tai prabaszczius neleidžia, pradeda keikti, dėlko negieda maskoliszkai. Parapijonai tam maskoliavimui nepasiduoda: geriaus be bažnyczios esti, neką tokioje pusmaskoliszkoje bažnyczioje buti. Visi mato, kad jisai ne piemuo, bet vilkas, kad savo aveles parduoda už gerus piningus, gaunamus nuo rėdo. Isz bažnyczios piningų pasistatė sau didelę puikią kamenyczę. Žodžiu sakant, Olechnoviczius yra piktadėjas ir seniai butu kalinyje ar Sibirijoje sukirmijęs, kad ne maskolių užtarymas. Maskoliams mat vis-tiek pat: buk tu koksai nori sau, vogk, szventvagitauk, tik maskolink sau pavestus žmones, ir gausi už tat piningų ir ant krutinės didelį aukso kryžių su juokingu paraszu: „pastyriu, podajuszczemu primier swojej pastirie“ — piemeniui, duodancziam gerą pavyzdį savo avincyziai. Oi, oi! Kad tokiais laitrais vyskupai negal nusikratyti, geruosius kunigus patįs maskoliai grob ir grob!

Bet kantrybės saikas persipildino:]] Olechnoviczius padarė tiek nedorybių, kad ir maskoliai vargiai beapgins: Vyskupas apskundė jį už paprastą švent-vagystę, už pardavimą žydui už 56 rs. rubų nuo Motinos Švencziausios abrozio. Būlą prieš jį veda advokatas Grinevickis, geras katalikas. Reiks O. už slūžną maskoliams eiti į Sibiriją kur seniai jau ano laukia, o po smerczio velniai pragarę.

Ignotas.

Isz Szilavos.*) Skaitytojai! nerugokite, jog sziamę praneszimę nieko gero nerasite. Isz kur, mes szilaviszkiei imsime jums tą „gerą,“ kad jo pas mus visai nėra. Kaž-kas neseniai nutarė net teip, jog dabartinė Szilava tapus panaszi į Maksvą; nės kaipo Maksva gyrias' savo varpu (carkołokoł), kuriuo negalima skambinti ir armotą (carpuszka), isz kurios negalima szauti, teip, girdi, ir musų Szilava galinti dabar prieš visą Lietuvą girtis — savo bažnyčią be boksztu, savo vyszkomis be vargonų ir savo geradėju klebonu be pļaukų ir be... rupesnio. Perkunijos suardytas bažnyczios boksztas tebesti nuo desėtko metų nepataisytas; bažnyczia atlieka kelinti metai isz klebono kaltės be vargonų; koplyczia ant kapų apleista po senovei —, vis tai yra gryniausia tiesa. Vieszpataujant Klingenbergiui, musų klebonas teisinosi prieš mus, niekaip negalįs gauti daleidimo boksztui pataisyti. Dabar augszcziausiam paliepinui iszėjus, kaip visi žinome, praszyti gubernatoriaus pavelyjimas jau nebereikia; reikia tik turėti noras bažnycziai taisyti. Bet tamę visa nelaimė, kad musų klebonas to noro visiszkiei neturi. Kadą nekurie parakvijonai ėmė jam vieną kartą sakynėti: „Geradėjau, boksztas lentomis prastai tepridengtas, gal nuo drėgnumo pradėti irti ir visai nugriuti,“ tai jisai atsakęs: „Tylėkit, mano amžiui pakaks!“ Isz to matyt, kad musų kanaunįkui klebonui, kaip anam prancuzų karaliui, vis-tiek, ar po jo smercziai svietas liks, ar tvano vandenysę pranyks. Jis ne veizi ant to, jog Szilavos bažnyczia tai szventa vieta, į kuria kasmet susirenka isz visų Lietuvos krasztų daugybė svieto Szv. Panelei

* Szilava nuo szilas. Lenkai tą gražų vardą juokingai sudarkė, perdirbdami į Szydłów.

atiduoti garbę; jam nerupi ta garsiausia Lietuvos szventą vietą žmoniszkai papuoszti ir užlaikyti; . . . Pernai iszgirde vysk. Baranauską atvažiuosiant Szilavos aplankytų, buvom labai nusidžiauge: tikėjomės, jog vyskupas, patyręs mūsų klebono neveiklumą ir nerupestingumą, patars jam, kad sau isz Szilavos kitur kur persikeltu. Bet didei apsigavom. Mat, mūsų geradėjas, netikęs bažnycziai taisyti, pasirodė mokas labai suktai sznekėti. Prisznekėjo, primelavo vyskupui, teip jog mes parakvijonai gavom nuo vyskupo papeikimą, o mūsų klebonas didį pagirimą, isz ko ne tik mes, prasti žmonės, pasipiktinom, bet ir aplinkiniai kunigai nemaž nusidyvyjo, suprasti, kas czia do stebuklas pasidarė, jog mūsų geradėjas isz juodo varno pavirto į baltai baltą ir visai nekalną balandėlį . . . Baigdami szį praneszimą paduodame dar czia giesmę, kurią mums vienas Szilavos ubagas už du auksinu sudėjo naujam Szilavos klebonui nuo Dievo iszpraszyti. Sztai žodžiai tos giesmės:

Stebuklingoji Panele Marija,
 Szaukia prie Tavęs visa parakvija,
 Szaukia su małda, nės seniai jau trokszta
 Iszvyst' bažnyczios pataisytą boksztą.
 Ir tu, o Jezau, buki mums małonus,
 Duoki iszgirsti savuosius vargonus,
 Neduok klebonui jų dadas sujudint,
 Kad mums suteiktu ganytoją gerą
 Baių priesz Dievą, drąsų priesz žandarą
 Vaikams vadovą, bažnycziai globėją
 O ne patėvį piktą ir skriaudėją.

Vardan visų szilaviszkių pasiraszo:

isz Vanagu — Vanaginskas.

Isz Kelmės. Yra czia protestantų kirkė. Istabus dalykas tamę, jog Kelmėje tas pats pastoris laiko pamaldas su pamokslais ir liuteriams, ir kalvinams. Atėjus dienai kalvinų pamaldos, pastoris prisako kryžių isz kirkės iszneszti lauk', nės pagal kalvinų mokslą garbinimas kryžiaus butu stabmeldystė; kalvinai, mat, nei szventų abrozų visai nepripažįsta. Susirinkus gi kitą dieną ton paczion kirkėn liuteriams, iszmestas lauk' kryžius vėl esti

kirke sugražintas, kaipo garbės vertas „ženklas iszganymo“, inės pagal luterių tikėjimą garbinimas kryžiaus yra iszganingas ir Ėvangelijai neprieszingas. Teip tai kelmiszkisbombizų kunigužis moka gudriai dviem ponam sykiu tarnauti.

Yra Kelmėje ir katalikų bažnyčia, bet medinė, maža ir prasta. Apie naujos pastatymą negirdėt, klebonas sako, jog permaža ir perbiedna parakvija naujai bažnyčiai statyti. Parakvijonai gi verčia bėdą ant savo klebono neveiklumo. Augsztesniai bažnytinei verta butu tą dalyką isztirti ir abi pusi į szventą darbą paraginti.

Pupų Kelmelis.

Isz **Sałatų**. Žemė apie Sałantus didei akmenuota. Žemaicziai akmenius „kuliais“ vadina. Nurankioję nuo laukų tuos „kulius“, sałantiezčiai labai iszmingingai juos sunaudoja, aptverdami savo sodybas tvorų vietoj' akmeninėmis sienomis. Tvorų pintinių ir statinių czia visai beveik nematyt. Sałatų miestelis ne didelis, bet parakvija tur 8 tukstanczius duszių suvirszum. Yra czia kunigaikszczio Oginsko dvaras. Sałantiezčiai, kaip matyt, žmonės gana turtingi. Kunigų yra 5: klebonas, du kamendoriu ir du altaristu. Klebonija puiki, retai kur kitą tokią berasi. Bažnyčia medinė, nusenusi, 1503 metuosę statyta, mažoka ir prasta. Metas butu sałantiezciams pasirupinti naują bažnyčią iszmuryti. Turime viltį, jog jiems tamę dalykę kunigaiksztis Oginskas nemaž padėtu. Neiszpuola sałantiezciams atidėloti tas darbas ant tolesnio laiko, nės kuo toliaus tuo bus sunkiau bažnyčią statyti*) Kulpataikis.

Isz **Kupiszchio**. Kupiszchio miestelis stovi netoli nuo gelžkelio stacijos, vadinamos rusiszškai „Słavėniszki“.**)

*) Girdis, kad visos apylinkės gerbiamas sałatų klebonas, Magistras Nieviardauskis, jau užsiėmė tuo dalyku, o jisai moka iszpildyti, ką paketina. Garbiamas mūsų korespondentas nežino, kad jei lyg sziol bažnyčia nebuvo taisoma, tai dėlto, kad dabartinis klebonas **viską** turėjo didžiu savo

Red.

a pagandintas vardas lietuviszko „słavinciszchio“

Red.

Jei kas pirktu žydus, tai kupiszkiečiai nemažą pelną turėtu, juos išpardavę, nės žydelių czia yra gana daug. Maskoliai irgi ima daugintis. Yra czia dvi pradini mokykli: vaikiukų ir mergaizių. Kupiszkiečiams labai mėgsta du dalyku: „kazionnaja“ arielka ir maskoliskas „Kazionnasis“ apszvietimas. Sakau tai ne apie visus Kupiszchio parakvijonus, bet tik apie arcziaus miestelio gyvenanczius. Toliaus gyvenantieji, atskyrus keletą, yra sau žmonės, dori, negirtuokliai, geri katalikai ir lietuviai. Kupiszchio parakvija priguli į didžiausias mūsų vyskupijos parakvijas; parakvijonų yra pusdylikto tukstanczio. Tuo tarpu bažnyčia tokiai parakvijai visai neatsakanti: medinė, 1791 metuosę statyta, per tai labai nusenusi, ir prie tam prasta ir maža. Netolimi mūsų kaimynai anyksztiečiai, paklausę savo klebeno, sujudo, sukruoto ir bematai turės neužilgo dvigubai padidintą bažnyčią, kuri bus viena iš puikiausių visoj' mūsų apygardėje. Džiakonui išpuštu, patarti vyskupui, jog ir mums, kupiszkiečiams, reikalingas yra klebonas, tvirtas ir veiklus darbininkas, ir mokąs avis savo ir nuo maskoliskų žabangų apginti.

Szepetos Kupstelis.

Karė Iszpanijos su Suvienytoms Valstijoms už Kubos salą Apie Kubos salą esame pľacziai rasę anais metais iš priežasties kilusių ten maisztų. Kubiečiai, gyventojai neiszpasakytai vaisingo ir szejp jau turtingo kraszto, buvo nekontenti, kad iszpaniečiai neteisingai juos rėdo, viską gerą pasisavina, o paczius kubiečius szalin atstumą, tam-sybėje laiko ir tt. Iszpanija nors didelį vaiską isziuntė ant Kubos, vienok sztai jau treti metai negali suturėti pakilusių kubiečių, szaukiančių laisvės; jie nori patįs valdytis, nei nuo ko neprigulėti. Turtinga Kubos sała guli czia pat prie Suvienytų Amerikos Valstijų, ir jau nekartą atkreipė godulingas amerikiečių akis ant savęs. Dabar sztai Amerika, norėdama pasinaudoti isz nesutikimų, įsikiszo į tą vainą. 17 d. balandžio mėn. Amerikos senatas apskelbė svetui „karė ant Kubos esanti Iszpanijos neszlovė; kubiečiai esą liوسي ir liuosais turia pasilikti. Suvienytos Valstijos reikalauja nuo Iszpanijos tuojaus liauties kariavus

ir visą kariumenę iš Kubos išvežti. Valstijos negeidžią užimti salą, bet tiktai sugražinti kubiečiams gerą rėdą.“ — Viskas gan gerai skamba, bet niekas tiems szlovingiems amerikiečių ketinimams netiki, ant gašo, Am. neturi nėjokios tiesos kisztis į Iszpanijos dalykus. Dėlto Iszpanija nepaklausė am., ir vaina prasidėjo. Iszpanija ant Kubos turi 150 tukstanczių kareivių, o ant Portoriko šalos 20 tukst. Visa kariszka Iszpanijos syła tokia : 475 tukst. kareivių, 126 kariszku akrontų ir 23 tukst. marininkų kareivių. Suv. Valstiju-gi: 30 tukst. kareivių. 100 kar. akrontų ir 12 tukst. mar. kareivių, vienok jinai nėraž nesilpnesnė už Szpaniją, kad turtingesnė. Turi daug geresnius akrontus ir armotas. Vainai vos tik prasidėjus, tuoj visa Europa pajuto. Amerika ir Iszpanija ant marių gauda kita kitos akrontus; dėlto gi tuojaus pabrango visur javai, kurių daugybę pirma pristatydavo Amerika. Daug fabrikų, iszdirbiniai kuriųėjo į Ameriką, dabar suturėta. Pati vaina yra brangi: Amerikai kožna diena kasztuoja po 6 milijonus rublių, nerokuojant pirkimo akrontų.

Amerikiėcziai pirma susirėmė su Iszp. prie Manilijos, Filipinų šalos, ties Aziją ir priveikė iszpaniečius. Filipiniečiai, sukilę priesz Iszpaniją teipogi už neteisingą rėdą, eina ir dabar prieszais iszp. — Iszpanija Kubai suteikė pilną patvaldystę labai iszkilmingai, kad tik nutiltu. — Ant Kubos badas. Iszpanijoje neregėtas brangumas visoko, Itali-joje vėl badas, vis isz priežasties vainos. Kol vienas Amerik. admirolas Devėy džiaugės isznaikinęs keliotiką Iszpanijos akrontų, buvusių tiės Filipiniais, kol antras admirolas Campson ėmė Portoriko sostapylę, Iszpanijos admirolas Cervera apgavo visus ir su visais savo akrontais įplaukė į Kubos uostą Santijago. Bet padarė neiszmirtingai, nės amerik. aną uždarė uostę, neiszleidžia, o tuotarpu vis veža ant Kubos savo kareivius, kurie niekas nebenugina nuo kraszto. Matyt Amerika priveiks Iszp., nės jau toji ir dabar daug ko pragaiszino. Tadą nelaimė Iszpanijai! Pagal įstatymus, priveikta szalio turi sugražinti visa, ką tiktai iszleidė kita szalis, priveikusį. Amerikiėcziai jau kelius szimtus milijonų iszleidė ant akrontų ir vaisko; nuplikusi Iszpanija, kuri ir dabar vos teužmoka procentus, gatavai nubiednės.

— Dyvai! valstijos, neturincios savo vaisko, tik naujai surinkusios vyrus, atėjusius iš geros valios, bet nieko nežinancius kariszkų dalykų, ir ant sausos žemės ėma virszų, nors Ispanijos vaiskas turi gerus vadus, yra drąsus ir tėvynę myli. Priežastis ta, kad ispaniecių už lupimą ir neteisības visi labai nekencia, neprietelius szelpia ir viską jiems pasako. — Bet ir patį ispaniečiai, nors iš pradžių mitriai sukės, dabar visur pasivėluoja su pagalba. Neiszmincią savo pražudė ir Cerverą, didžiausią savo viltį, liepdami jam prasiplėst par liniją amerikiszkių akrunčių ir plaukt ant atviros vietos. Cervera paklausė, bet kad įkrito į vidurį amerikiečių akrunčių, tie paleidė tokią ugnį, kad isznaikino visus Ispanijos akrunčius, o patį Cerverą paėmė į nevalią. Likusiuosius akrunčius admirolas Kamaros paszaukė gintų Ispanijos krasztų nuo užpulsiančių amerikiečių. Santijago tada bus paimtas. Filipinų sostapylės Manilia, kur sėdi iszp. generolas Augustis, yra apsiausta 130 tukst, maisztininkų su Aginaldu, už kurio galvą Ispanija siulo milžiniszkius piningus, bet iszdavėjo — judosiaus nerasys: ispaniečių visi nekencia. Manilija tadą teipo-gi bus paimta. Paskutinius žinios pranesza, kad Manilija jau paimta ir pakajus tarpu amerikiečių ir ispaniečių padarytas.

Isz Graikijos (Grecijos). Vos tik dabar turkai tepasitraukė iš priveiktos silpnos, mažos, isztvirkusios Graikijos, kad sąsiedės vieszpatystės patvirtino savo vardu Graikija, nors gatavai nuplikusi, užmokėsiant suderėtą kontribuciją. Atmenate pernyksečią vainą graikų su turkais, kuri netėses nei mėnesio: graikai vis bėgo už kits kito, o turkai, vis vijo ir butu užėmė visą karalystę, kad ne butu užstojusios szeszios Europos karalystės. Juokingi tie graikai! senovėje Graikija buvo plati ir garsi. Daug metų Kristui negimus Graikija jau buvo augsztai apszviesta, turėjo savo filozofus, savo dainius, dabintojus ir tt. Nuo jos mokės visas svietas ir patį rymiečiai, paskui pralinę graikus. Par didelį lepnumą Graikija isziro, daugiausiai par pasileidimą kunigaikszčių, nėraž nemylėjusių savo tėvynės, o vienok jieszkojusių ten sau szlovės ir garbės.

Maža po mažą sąsiedai išdraskė karalystę, o apie XIV ar XV amžių ir pati sostapylė Konstantinopylė pateko į turkų rankas. Par 3—4 šimtus metų graikai buvo vergijoje pas turkus, nežmoniskus tyronus. Pradžioje szio szimtmečio sukilo graikai priesz savo spaudėjus, o sąsiedams, atmenantiems praėjusių anų szlovę, padedant, atsiskyrė nuo turkų 1828 m. Bet jau buvo pagedę vergijoje; apsileidė tadą, nenorėdami dirbti dėl tyromų, bet ir išsiliuosavę nebenori procavoti, nors jų krasztas yra derlus ir viso pilnas. Biedni tadą, ot prėkiuoti, tai jiems tinka; sako, graikas esąs gudresnis už penkis žydus. Didystę vienok parodė nesvietiszką: 2 mil. 300 tukst. graikų norėjo priveikti didžią Turkiją. Prasidėjo isz to, kad nubiednėjus Graikija panorėjo prisitraukti nemažą Kretos salą, graikų užgyventą, bet turkų tebevaldomą. Atimt neatėmė, bet Kreta vis-gi nusikratę turkais, nės turės sau savo gubernatorių, kokį paskirs Europa, o užtvirtins Turkija. Dabar paskirtas yra Graikijos karalaitis Jurgis, ale Turkija nenori jo priimti. Maskoliai pasakė, kad Turkijai, gerą valią nepriėmant, sylą privers priimti. — Turkija visiszškai iszirus, nieks anos nebebijo ir laukia tik laiko, kadą gi galės aną iszplėszyti, kaip szimtą metų atgal Lenkų ir Lietuvos karalystę.

Anglijos turtingumas. Kaip žmogus vadinas turtingu, jei daug iszleidžia ir da jam lieka, teip ir karalystės. Anglija už visas turtingesnė: ji iszleidžia par metus 1010 milijonų rublių, o suema 1030 mil. Perniai pusę likusių pinigų atidėjo ant įtaisymo da daugiau laivų, nės laivai (akruntai) tai visa Anglijos galybė. Anglijos pešas vis didyn eina, o skolų nemoka, nors turi 6440 milijonų. Žmogaus galva nebesunesza tos daugybės, o dėl Anglijos tas niekai. Ant kiekvieno Britanijos žmogaus iszpuola po 160 rs.

Nenusiminkim!

Liudna, baisinga gadynė užstojo,
Spaudžia nelaimės, kaip sunkus akmuo;
Lietuvos krasztas prislėgtas vaitoja,
Aszaros plaukia, kaip upėj' vanduo.

Linksmių giesmelių niek's nebepagieda,
Žmonės ir paukščiai nuludę visi;
Tiesos ir laisvės, kaip paparcio žiedo
Ir pasiszviesdams pas mus nerasi!

Ei, girdžiu girioj- žalioje kukuoja
Raiba gegutė. Paklausiau asz jos:
Ar neduos Dievas, Szviesa dangiszkoja,
Po tamsiai nakcziai dieneleš giedrios?

Ar nebus gało erszkėczių takeliui,
Kuriuomi einam, Lietuvos vaikai?
Ar nusidėjom mes dangaus Karaliui?
Ar-gi geresni neateis laikai?

Raiba gegutė teip man atkukavo:
Cit, brėkszta auszra gadynės naujos,
Cit jau, vaikuti, sulauks krasztas tavo
Po tamsiai nakcziai dieneleš giedrios!

Cit, aure baigias kruvinas takelis,
Kurį pramynėt, Lietuvos vaikai!
Myl jusų žemę karalių Karalius,
Jau netoli geresni laikai!

Dievas tars žodį, prasiblaivins oras,
Sulauks tėvynė mylistų rasos,
Ir iszsipildys jusų karsztas noras
Ir paragausit laisvės ir tiesos.

Ir jusų tauta nors ir mažutytė,
Vienok naguose priesų neuždus, —
Tik imkit darbą iszviešo varyti,
Atmetę kersztus, barnius ir vaidus . . .

Adomas Jakstas.

Visuotini vyskupų Susirinkimai.

Didžiausiuosę Bažnyczios reikaluosę Popiežius suszaukia visuotinę Bažnyczios arba vyskupų susirinkimą. Suyauzoja tadą vyskupai isz viso pasaulio karalysezių. Žinoma, negalimas daiktas, kad atvažuotu visi be vieno, bet gana didelio turi buti vyskupų skaitlius, kad galētu užstoti visą Bažnyczią. Teip jau pirmuosę amžiuosę nekartą susirinkdavo lyg 300 vyskupų, o kad buvo pastarasis susirinkimas Rymę 1869 metuosę, tad savažiavo mažne lig tukstanczio. Susirinkimai visados esti bažnyczioje. Atlaikę arba iszklausę miszių szventų ir papraszę Dvasios Szventos apszvietimo, visi atsisėdžia paskirtosę sau vietosę. Pirmą vietą visados užema Popiežius, o kad jo paties nėra, tad jo pasiuntiniai. Jie tai veda visą rėdą ir paduoda ant nutarimo reikalingus dalykus. Paskui kiekvienas vyskupas nuo savęs paduoda balsą, kaip apie tą dalyką iszmano ir ar ją priėma, ar ne. Jei visų vienoki balsai ir nutarimai, tad Popiežiaus pasiuntiniai tuos nusprendimus patvirtina ir tuojaus į kningas įtraukia. O jei balsai nesutinka, tad ilgai dar kartais tęsiasi sprendimai, pakol ant galo visi arba didesnioji pusė vienaip nenutaria ir užtvirtina. Vyresniji balsą visuomet turi Popiežius arba jo pasiuntiniai. Ir jų tai turi klausyti visi susirinkusieji vyskupai. Szeip jau kunigai ir svietiszkos personos prie susirinkimo nepriguli. Gali jie kartais padėti vyskupams sutaisyti rasztus arba iszriszti sunkius klausimus, bet nėjokio neturi balso prie nusprendimo. Vieni tiktai vyskupai, kaipo Apasztaų įpediniai gali mokyti ir valdyti visą Bažnyczią isz Dvasios Szventos parėdymo. Pirmuosę amžiuosę, kad ir patis ciecoriai budavo ant susirinkimų, tad ir jų darbas buvo daugiaus rupinties apie gerą parėdymą ir vyskupų užlaikymą, nekaip apie tikėjimo dalykus. Buvo žinoma ir tokių karalių, kurie puikybės pilni butinai norėjo kiszties į Bažnyczios reikalus, bet tiktai par vyskupų sutarimą galėjo jie savo užmanymus iszpildyti, kiteip jų nusprendimai niekam nederėjo. Dėlto tai nekartą sukildavo dideli vaidai ir nesutikimai su tais ciecoriais, kurie norėdavo užtarti klaidingą mokslo platintojus. Kaip įmanydami

rupinosi jie tadą atkreipti vyskupų nusprendimus į savo pusę ir iszteisinti klaidingą mokslą. Bet nė kankinimai nė bausmės, nėkad os nieko nepadarydavo. Dvasią Szventą apszviesti vyskupai visados nutardavo pagal szventos teisybės ir Bažnyczios mokslą. Paskesniuose laikuose jei paties karaliai ir neatvažiuodavo ant susirinkimų, tad vis atsiųsdavo ten savo pasiuntinius, kad iszrupintu kokias nors mylistas dėl paduonų jų arba patis už savo nusidėjimas ten iszsisteisintu.

Tokie susirinkimai buvo nuo pat Bažnyczios pradžios. Pirmą jie susirinkimą turėjo patis Apaształai, kad terp naujai pakriksztytų žydu sukilo barnei, ar užlaikyti žydu szventes ir senovės įstatymus, ar ne? Tadą tai Szv. Petras ir Povilas ir kiti Apaształai susirinko į Jeruzalemą ir nutarė, kad visi apkriksztytieji yra iszliuosuoti nuo Maižiesziaus įtatymų ir neturi kito zokano, kaip tikt zokaną meilės ir liuosybės. Nuo to laiko daug buvo susirinkimų par visus 19 amžius; isz viso skaitosi 20 visuotinių susirinkimų. — Kadą tiktai užplūsdavo kokie klaidingi mokslai arba atsitikdavo kiti kokie didelį Bažnyczios veikalai, visados susirinkdavo tadą vyskupai, kad apskelbtu žmonėms teisingą mokslą ir iszmokytu juos gyventi pagal Dievo prisakymą. Už vis daug kokių naujų mokslų atsirasdavo pirmuose amžiuose, kadą tikėjimo dalykai dar nebuvo gerai iszaiszkinti ir apgarsinti. Tadą tai ant susirinkimų reikėjo sustatyti aiszkesnius tikėjimo iszpažinimus, apginti Bažnyczios mokslą nuo visokių užpuldinėjimų ir iszkeiktį užkietėjusius kreivatikius, kad kitą nesuvadžiotu. Paskui, kad nuo Bažnyczios atsiskyrė graikai ir maskoliai, daug kartų buvo suszaukti susirinkimai, kad vėl suvienytu paklydusias aveles į vieną avinyczią po vienu augszcziausiu ganytoju. Bet par savo paikybę ir szirdies užkietėjimą graikai su maskoliais iszsižadėjo ir susirinkimą, ir vienybės su Rymo Popiežiumi. Bepaliko jiems szventi tiktai 8 pirmieji susirinkimai — o kitų klausyti nebenorėjo.

■ Penkioliktamę amžiuje vėl užgime Liuteris ir pagimdė naują atskalamystę. Keletą kartų susirinko vyskupai, norėdami suvesti visus į vienybę. Bet Liuteris ir jo mokytiniai neklausė susirinkimų ir atsiskyrė nuo Bažnyczios.

Nuo to laiko ilgai nebe buvo nėjokių Bažnyczios susirinkimų. Tiktai mūsų laikuosę Popiežius Piusas IX 1869 m. vėl suszaukė visus vyskopus į Rymą, bet kad tuojaus sukilo karė ir nesutikimai su Valakais, tad susirinkimą atidėjo ant tolesnio laiko, bet ir lig šio dienai negalima buvo jo besuszaukti isznaujo.

Par visus tai-gi laikus Bažnyczia Szventa motiniszka rupinosi apie savo aveles. Galėjo ir bejokių susirinkimų iszaiszkinti savo mokslą ir parėdyti kitus svarbius reikalus. Bet kad žmonės geriaus klausytu savo vyskupų, kad su didesniu tikėjimu priimtu jie pamokymus ir su meilę iszpažinta juos kitų akyse, tad Bažnyczia liepia susirinkti viso pasaulio vyskupams į vieną burią ir visiems kartu nutarti ir parėdyti Bažnyczios reikalus. Dėlto tai kas ant tokių susirinkimą tapo nutarta ir ką Szventasis Tėvas užtvirtino, tą visi katalikai turi pripažinti už tiesą ir teip pildyti, kaip isakytą. Jei kas ir vieną dalyką atmestu isz to, ką susirinkimas pripažino už tiesą, tas nebebutu jau kataliku, bet kaip kreivatikis turētu buti isz Bažnyczios iszmestas. Nės ir isz tiesų, jei visas susirinkimas ir tiek vyskupų turētu apsirikti, tai kas bebutu tiesa ant szio pasaulio? Tikrai turétumime kaltinti patį Dievą, kad prižadėjo atsiųsti Dvasią Szventą Bažnyczios pardėtiniam, o vienok savo prižadėjimo neiszpildo, bet leidžia jiems patiems apsirinkti ir dar kitą į paklydimą įvesti. Ne. Kaip Dievas yra teisingas, teip visi katalikai gali tvirtai tikėti visam tam, ką mokina Bažnyczios susirinkimai. Ir koks Bažnyczios mokslas, toks tegul buną ir mūsų gyvenimas.

K. Mažutis.

Acziu, acziu!

I.

Acziu Dievui už duosnumą
 Jo gausingą,
 Už dangaus, žemės gražumą
 Stebuklingą;
 Už pavasarėlio žalio
 Giedrius rytus,
 Už kvėpėjimą darželio,
 Rasai kritus;
 Už oszimą senų girių
 Szimtamezių
 Ir už garbę didžiaviryų . . .
 Acziu, acziu! . . .

II.

Acziu už szviesios saulutės
 Spindulėlius,
 Už linksmiausius szienapjūtius
 Ramumėlius;
 Ir už užauglį kur tarpas
 Žemės derlus,
 Už kviečių auksines varpas,
 Rugių perlus;
 Ir už cziepus, ka sodelyj'
 Szakas keczia,
 Ir už kožną jų žiedėlį —
 Acziu, acziu!

III.

Acziu už meilę matutės
 Sengalvėlės,
 Už dainas jaunos sesutės
 Lepunėlės;
 Ir už sveikatėlę mano
 Vidutinę,
 Ir už jausmus, ką kutena
 Man krutinę;
 Ir už prietelių kruvelę
 Gana pļaczią,
 Ir už gerą jų szirdelę —
 Acziu, acziu! . . .

IV.

Acziu dar ir už tėvynės
 Atgyjimą,
 Už lietuvių szios gadynės
 Sukilimą;
 Ir už vyrus, ką kovoja
 Ginklu raszto,
 Ir už draugus, ką užstoja
 Musų krasztą;
 Ir už priespaudą skriaudėjų
 Besarmaczių,
 Ką ant gero mums iszėjo . . .
 Acziu, acziu! . . .

Adomas Jakszta.

Musų kningos.

„Dainų Skrynelė.“ Eilės. Adomo Jakszto 1884—1894.
 „Ap.“ dar tebegyvenant, skaitytojai tankiai gaudavo regėti
 pradines Adomo Jakszto literas: A. J. apaczioje iszmintin-
 giausių, kartais augsztai mokytų, kartais sopancziai juokingų,
 o visumet gryniausią kalbą paraszytų straipsnių. Iszdavėjų
 ir skaitytojų branginamos buvo tos literos, kaipo geriausi

papuosza laikraszcziu. Ale kur kas labiaus puoszé tos literos, kad retkarcziais rasdavos apaczioje eilių, kuriomis visumet gėrėjomis ir džiaugėmės, trokszdami ko daugiausiai jų iszgirsti. Bet autorius buvo szyksztus: mes isz nežinių vieną antrą dainelę, ir vėl tyli isztisus metus: matyt, netikras jo amatas su muzomis bicziuoliauties. Užpultas skaitytojų, „kuriems tos eilės labjaus patiko, negu man pacziam“, kaip raszo jis įžangoje, vietoj naujų metė jiems visą nasztele, kuri isz netyczių susikrovė par deszimtį metų. Sze jums! jei teip jau tinka, skaitykit! Raisit ir nebenaudos jos bus, nors pagal manęs — „visa jų vertybė trumpumė.“ —

Isz jų szirdies vienas szauksmas tik keliasi:

„Laisvės, teisybės, szviesos!“

Dievą ir Lietuvą savo dainelėse

Vien tiktai garbina jos

Jaunajai lietuvių kartai įkvėpkite

Meilę savosios kalbos! . .

Sako A. J. savo eilėse.

Jei teip, gal apart trumpumo ir kitoniszka vertybė rasys; pajieszkokime!

Ar moka A. J. eiliomis teip gražiai iszreikszti galias savo mislis, kaip paprastoj pasakoj (prozoj)? Oi, moka! daug dalykų galime jo dainoms užmesti, nemaž dalykų mums gali nepatikti, arba nors neužtektinu pasirodyti, ale priesz eilų formą — mažą ką tegalėtumem pasakyti: tokių szvelnių eilių priesz ji mažai teturėjom, jei apleisime Petrą Arminą ir keletą eilių, „Auszroje“ tilpusių, Dievas žin, kur szendien pranykusių autorių. Didžiausias A. J. dainų savotiszkumas — tai įvairumas formų: kožna be mažko daina turi kitokią formą, kitokią mastą, pritaikintą prie dainos turinio; rimto turinio, raszytos ilgesnioms eiliomis; linksmo ar juoksmingo — trumpomis, nelygioms, maiszytu mastu, negut panori nuduoti rimumą pasimėgdžiodamas, kaip tai parodijoj: „Szviesa“. „Eilėse dvasiszkos įtalpos“ mastas pritaikintas prie lotyniszkių, isz kurių yra verstos: „Ave maris stela!“ „Veni Sancte Spiritus.“ Czia gi priguli ir: „Szventas Aniole sarge“ ir „Pasznekesis duszios su Vieszpacziu po priėmimo Szven-

čiausio Sakramento,“ — jos yra ir bus gražiausiu padabiniu mūsų maldakningių ir kanticzkų, kurioms teip neiszpasakytai truksta gerų giesmių (NB. isz A. J. małonės maldakningėse pataisyta karunka, kurią teip tankiai gieda lietuvės; senąją girdėdamas, tik pecziais budavo paglamžysi: bene ant juokų padaryta ta par pus’ lenkiszka, lietuviams nēmaž nesuprantoma karunka?) „Eilėse dėl mažų vaikelių“ vėl kitoki forma, minkszta, lipszni, rodos, par galvelę glostanti. Sunku iszmislyti szvelnesnę kalbą priesz kalbą „Klausimas vaikelio.“ „Kur yra Dievas,“ „Pikczyurna“ trumpos ale aiszkliai pamokinanczios. Kaip anų paminavotųjų dvasiszko turinio eilių negal apleisti nei viena maldakningė, teip szijų trijų — nei vienas elementorius, kurs, mokydamas skaityti, turi da dailinti prigimimą ir mokyti Dievo meilės. Dvieilės ir ketureilės „dvasiszkos mislīs ir rodos“ mažai, ar visai nenusileidžia priesz dvieiles patarmes vyskupo Krasickio. Jau už tas eiles prigulētu A. J. didelis — acziu. Ale ir szvietiszko turinio davė mums terp kitų pusėtinų eilelių tris tokios nepaprastos poetiszkos vertės, kaip: „Daina prasczioko, nemokanczio skaityti,“ „Nenusiminkim!“ ir „Acziu, acziu!“ kurios nebus apleistos ilgainiui isz lietuviszkos antologijos. Tiek czia nekalto, griaudingo małonumo ir paguodos, kad negaliu iszsisurėti ne pridėjęs prie szio № tiems skaitytojams, kurie da negavo matyti visos „Dainų Skrynelės.“ Isz kitų eilių iszsiskiria juoksmingos: „Szviesa“ ir „Szventas Petras.“ Įpatingai gražiu sukrovimu, nors mažiaus josę poezijos, atsižymi: „Padėk Dieve!“ ir „Paminėjimas senovės.“ Kitos visos yra gražiausio turinio, puikiausiai pamokinanczios, ale dėl to, kad yra įzymiai tendentiszkos, daug mažesnės yra poetiszkos vertybės. Isz tų geriausios: „Ant Naujų Metų 1892,“ kur iszsireiszkia gili autoriaus meilė tėvynės Lietuvos ir tėvynainių; ir „Rauda Lietuvos,“ kur iszrokuotos mūsų nelaimės ir prieszai. Kaip vaistą autoriaus pataria:

Varydami darbą iszvieno,

Už vieną kovodami tiesą, —

Galētu be ugnies ir plieno

Atgauti sau laisvę ir szviesą

E, vaikai, vaikuciai jus mano,
 Kas jūsų apdėmđino protą?
 Atminkite patarlę seną,
 Jog nekerta kirvis be koto.

Varykit gi darbą iszvieño . . . ir tt.

Kitos eilės smulkesnės, mazesnės vertės, o „Mylėkimės“ (menkai eilieta) ir „Pasveikinimas dienoje varduvių Kun. M. S. (su ordinariszkais palyginimais) yra gana menkos, teip kad tułam tendentiszkam kritikui davę progą paniekinti visas kitas eilas, apart raszytų pagal lenkiszkas Kondratavicziaus: „Daina prasziokėlio“ ir „Szventas Petras“; tas yra neteisybė, kaip paties isz pridėtų czia galite regėti. Kritikui isz „V.“ ypatingai nepatiko klerikaliszka eilių pakraipa, regėjimas paszałpos Dievo, „par tankus minavojimas s. Dvasios“ (NB. ko visai nėra). Nu, tai jau jo darbas: tam szis, kitam tas nepatinka. Asz A. J. suprantu: norėdamas pasekmingai mus pamokyti, tikrą tvirtybę parodyti, turėjo Dievo neužmirszti, ir tas mums ypatingai prie szirdies krinta.

Skaitytojai tenenusistėbi, kad asz minavoju apie veikaleį, priesz trejus jau metus iszėjusi. Dėlto minavoju, kad mūsų kningeles žmonės pradeda pažinti vos po kelerių metų po atspaudinimo. Ir p. A. J. susilaukė, kad jo „Skrynelė“ kas kart tankiau yra perkama; pirkėjams ana yra nauja, dėlto ir pasznekesis apie ją bus naujas. Antra, nekumet nevelu pasidžiaugti geru daiktu; gerai, tai neklausiu, kas ir kumet tą padarė, kaip anas mano sąsiedas, iszgirdęs 1895 m. nuo manęs gyrimę „Skrynelės“ ir skaitymą geresniųjų vietų, vietoje pagyrimo, greit užklausė: — o kas yr paraszės? — Apszvalgininkas — klerikalas! — atsakiau. — Paskolink man aną! — Ir neužilgo „V-ę“ regėjom didėliai vienpusiszką, neteisingą supykusią kritiką, kuri steigės Jaksztą, pastatyti lygiai su Łakunu.

Nebijokitės, kritikai: Jaksztas neužvers jūsų kruvomis netikusių eilų; ką jisai paraszo, gal su džiaugsmu paskaityti, gailu tik, kad par maž rupinas apie eiles. Pernyksz-
 cziamę Kalendoriuje turėjome laimę patalpinti jo ketures,

kaip plienas nuszlipuotas eilas; turime viltį, kad ir szįmet apdovanos mus nors porą. —

Je! kas tiesą tai tiesa: Jakszto, kaip plienas, plynos (ypatingai vélesnės) eilos tankiausiai yra „iszpruotos“ ir žemiau stovi už Maironio eiles, kuriose jausmai, kaip verdenis verda, ale ritmas daug menkesnis už Jakszto ritmą.

P a m i n ė j i m a i.

Gyvėnimas

Andriejaus Rudominos Draugystės Jezaus Misionieriaus Indijoje.

Tėvas Andriejus Rudomina, lietuvis, užgimė Didžioje Lietuvos Kunigaikštystėje isz auksztos bajoriszkos giminės. Pirmuosę metuosę jaunystės, prasilavinęs svietiszkuosę moksluosę, iszkeliavo į Rymą; tenai, pabaigęs auksztesnius svietiszkus ir dvasiszkus mokslus, pastojo į Draugystę Jezaus. Guodotinas Tėvas Jenerolas (vyriausis pardėtinis Jezuitų) iszsiuntė Rudominą į Indiją, kaipo misionierių, nės jis pats to karsztai geidė ir praszė. Savo kelio draugui Rudomina papasakojo szį sapną, kurį supratęs, kaipo apreiszkimą Dievo valios, ryžosi zokonę Jezuitų tarnauti Dievui: Jisai matė par sapną visą žemę padalytą ant keturių dalių, kurią laikė surėmę pecziais isz visų pusių Draugai Jezaus, arba Jezuitai. Bet misionieriams, kurie laikė rytų pusę, toki voga spaudė peczius, kad daugel isz jų, atlikę be sylos ir nuvargę, szlapi nuo prakaito, alpo ir mirdėjo, neturėdami jokios pagalbos. O tie, kurie laikė kitas dalis svieto, turėjo sau pagalbą ir atilsį darbuosę savo. Po valandos, pribuvo isz dangaus pulkas aniuolų, kurie gausiai bėgantį prakaitą nuo kaktos ir skruostų szluostė baltomis skarelėmis, kurias szlapias ir varvanczias nuo prakaito nuneszė į dangų ir sudėjo ant sudėginimo kvepanczios aukos akyveizdoje Dievo. Mažoni buvo ta auka Amžinam Tėvui pasiszventimo iszganymui duszių, klystanczių tamsybėse. Už kiekvieną laszelį

prakaito Dievas liepė aniuolams uždėti misionieriams ant galvos karunas, kurios blizgėjo nuo aukso ir brangių akmenų. Jezuitai, paukvatinti tokią didelį dovaną iš dangaus ir dėkavodami Dievui už neiszmieruotą Jo geradėjystę, ėmėsi už darbo iš visos galės ir surėmė pecziais stiprai svyrancią rytų pusę neveizėdami ant silpnumo ir nuvargimo savo kuno. Tėvas Andriejus, lig sziolei iš tolo stovėdamas, veizėjo į apsunkintus misionierius, bet Aniuolas (kurį už savo sargą laikė), ir jį pakvietė prie darbo, duodamas ant valios, kurį krasztą svieta nori prilaikyti. Iš pradžios jis dairės, nežinodamas, ką daryti; matydamas, kaip didį užmokesnį tie gavo, kurie darbavosi rytuosę ir jog tenai labiaus reikalinga yra pagalba, tuojaus susivienijo su tais Jezuitais, kurie laikė ant peczių savo rytų pusę. Aniuolas, pagyręs jo apsirinkimą, tuojaus jį privedė, kaipo naują darbininką, prie Jezaus Kristaus, idant apturētu pasiuntimą ir pastiprinimą savo mierio dangiszką mylistą. Vieszpats Jezus prižadėjo buti palankium ant jo praszymų ir užtikrino jį, kad numirs tolimamę krasztę. Po to sapno Tėvas Andriejus pajuto savyje didelį patraukimą prie auksztesnių mokslų ir karsztą norą pasiszventimo iszganymui duszių.

Dievas rėdo ir padeda iszpildyti savo valią žmonėms par žmones. Ant rytojaus, kaip tiktai iszreiszkkė nužemintai guodotinam Jenerolui savo norą, tuojaus gavo užtikrinimą, jog pabaigęs keturius kursus Teologijos iszvažiuos į Indiją. Teip ir nutiko. Pabaigęs mokslus, Tėvas Andriejus tapo paszvēstas į kunigus Rymę atlaikė pirmas Miszes, arba Primiciją; idant taptu vertesniu atlikti teip szventą darbą, priesz tas Miszes Szv. kuną savo kankino asztriomis pakutomis, o duszę taisė dvasiszkais dumojimais. Paskui aplankė nekurius miestus Valakų žemės ir iszpłaukė į tolymą Indiją. Kelyje daug nakzių parleido be miego; su didžiausiu paklusnumu ir nusižeminimu neszė pagalbą reikalaujantiems, arba iszguldinėjo Dievo mokslą laivo tarnams ir kitiems.

Žmonės, matydami jo dorą gyvenimą ir dievobaimingą elgimos, vadindavo jį szventu žmogumi. Pribuvęs laimingai

į miestą Goa Indijoje¹⁾ tuojaus paėmė po priežiurą savo ligonbutį. Jo pasiszventimui ne buvo rubežiaus: ne tiktai ligonbutyje, bet ir ant laivių, kaliniuose atrasdavo ligonius ir gelbėdavo juos, kaip įmanydamas. Beveik par kiauras dienas dalijo Szv. Sakramentus ir mokė dalykų Szv. katalikiszko tikėjimo. Par tą sumenkėjo ant sveikatos, veidas sudžiuvo ir iszblyszko, vienok ne mislijo sau darbą pamažiti. Pardėtiniai nekartą jį parsergėdavo, kad ne dirbtu par daug ir veizėtu savo sveikatą, bet jis jiems atsakydavo: „Ne sausas ir iszblyszkęs veidas liudija apie sveikatą ir tvirtumą žmogaus; man lengva bus iszpildyti visus darbus, turint viltį mylistoje Dievo.“ Tuotarpu isz neprisiturėjimo darbuose sveikata kaskart mažėjo; palengva silpnėjo jo kunas, o ant gało pradėjo krėsti drugys kas ketvirtą dieną. Nors po krėtimui drugio turėjo tris dienas atilsio, vienok darbuotis negalėjo ir nenoroms turėjo pasiduoti ligai. Pardėtiniai liepė jam pasirupinti apie savo sveikatą, bet dėlto neatbutinai reikėjo parsikelti į kitą vietą, kur sveikesnis oras. Tamę laikę Tėvas Rektorius taisėsi važiuoti į Makao (Kynuose). Tėvas Andriejus buvo duotas jam už draugą. Supimas ant marių, ilga kelionė ir lik szioł nedatirtas drėgnas oras teip pasekė ant jo sveikatos, jog drugys visiszcai jį apleido, o jo vietą užėmė silpnumas ir pradžia džiovos. Ne veizėdamas ant mēnkumo sveikatos, Tėvas Andriejus ėmėsi mokytiš labai sunkios kyniszkos kalbos, idant galėtu buti naudingu žmonėms, terp kurių apsigyveno. Gerai pramokęs kyniszcai, bet nepasveikėjęs, tapo parkeltas į miestą Techenfu provincijoje Foukien, kur rado sziltėsnį ir sveikėsnį orą. Pardėtinis tos provincijos meilingai jį priėmė namuose misijos. Naujoje gaspadoje su nusižeminimu Rudomina iszpažino priesz pardėtinį tardamas: „gatavas esmu pildyti su didžiausiu noru visokias tarnystes ir priderystes, tikt nelaimė mano, kad jau atlikau be syłos, par ką ir namiszkiams tiktai daugiau klapato padarysiu ir pats savęs neapkencziu, nės negaliu dirbti, kaipo geras darbininkas.“ Nors czionai atvažiavo

1) Tamę miestę skelbė Szv. tikėjimą Szv. Pranciszkus Ksaveras 16 amžiuje; szendiena jo kunas yra tenai labai guodojamas Indijonų.

jieszkoti sveikatos, ne darbo, vienok nei vaľandos dyks nesedėjo; pildė visokias priedermes beveik par visą dieną spaviedodavo, tankiai sakė pamokslus kyniszkoje kalboje. Nekartą, klausytojai dvasiszkaĩ sujudinti jo iszkaĩbą sakydavo: „Užtikra, tas žmogus turi buti isz augszto gimimo ir paeina nuo isz prususių boczių.“ Apart to, ypatingas jo dorybes laikė sau už pavyzdai.

Sveikata Tėvo Andriejaus kas-kart mažinosi; iszaugo ant nesveikų plauczių votis, po jos partrukimo atsirado sunkus kosulys, kurs didei jĩ vargino, ir pradėjo spjauti sukepusiais kraujais. Pardėtinis ir draugai rupinosi palengvinti jė kentėjimus pagal savo galės. Tėvas Rektorius, dagirdęs apie jo ligą, isz Makao raszė į Foukien prie pardėtinio, daleisdamas Tėvui Andriejui grįžti į Makao, jeigu norėtu, ir prisakė laikyti sutaisytus vaistus (liekarstas), idant ligonis reikalę tuojaus galėtu juos priimti. Iszklausęs skaitymo gromatos Tėvo Rektoriaus, Tėvas Andriejus atsakė: „pasiliksiu czionai ir lauksi smerties paskirtoje vietoje nuo mano pardėtinių.“ Par visą savo gyvenimą Tėvas Andriejus tvirtai laikėsi įstatymų savo zokono, kuriamę Sz. Ignacas visulabiausiai įsako paklusnumą dėl pardėtinių ir iszsižadėjimą savo valios, dėlto ir ligoje nenorėjo jieszkoti kito palengvinimo, kaip tiktai iszpildymo parėdymų savo virszininkų. Ligonis ėjo vis bľogyn, smertina džiova teip jĩ prispaudė, jog laiks nuo laiko pradėjo užimti dvasią, negalėjo atlikti savo paprastų veikalų ir tankiausiai gulėjo. Dar dienoje uzgimimo Sz. Jono Kriksztytojo Tėvas Andriejus atlaikė Sumą, nors kosulys jĩ trukdino, dėlto Mižios buvo ilgos, nės virsziaus už adyną. Iszaugo votis viduryje gerklės, gomurys iszpurto ir negalėjo jokio valgio praryti. Tėvas Andriejus apie valgi mažai rupinosi, norėjo tiktai priesz smertį priimti Sz. Sakramentą, tamę dalykę Tėvui de Mattą vieną kartą tarė: „Tiktai to vieno geidžia duszia mano, o daugiau jokių smogesių nereikalauja; bet jeigu man nedaleista yra ant szio svieto daugiaus ragauti dangiszko peno, tai turiu vilti, kad anamę gyvenimę užmokės amžiną laimę.“

Ketvirtoje dienoje rugsėjo pavakariop Tėvas Andriejus visiszkaĩ bľogai iszrodė. Kyniszkas gydytojas atsisakė

gelbėti Tėvas de Matta prisiartinęs prie ligonio, apreiskė paojingą padėjimą ir kalbėjo apie pasitaisymą ant smerties. Tėvas Andriejus graudžiai apsverkė, paskiaus linksmai ir drąsiai užklausė: „ar ne gali buti, kad jau manei paskutinė vaļanda artinas?“ Tėvas de Matta patvirtino sakydamas: „jau rytojais ne ļabai sulauksi, nės jau isztarmė amžinasties tarp durų stovi su vainikų už tavo darbus.“ Tadą Andriejus linksmai atsakė: „ļabai arti adyna! O ļaimingas asz esmu! turiu tikrą žinią apturėjimo gerybės, kurios isz visos szirdies ļaukiu ir troksztu! dėkavokite Dievui mano, nės asz par ligą ir silpnumą negaliu.“ Pasitaisęs su dideliu gailėsiu iszsispaviedojo, visą naktį meldėsi ir dumojo apie amžinastį, o rytmetį anksti su didžiu dievobaimingumu priėmė Sakramentą paskutinio patepimo. Ļaikę maļdų pats kunigui atsakinėjo. Ant jo veido buvo matytis dievobaimingumas ir tykumas. Atleidęs nuo savęs žmonės, praszė pardėtinio, kad jį ubagiszkaļ palaidotu, nės gyveno ubagystėje, kaipo tikras sekėjas paveikslo Jezaus ir Sz. Ignaco. Pardėtinis prižadėjo iszpildyti jo praszymą. Viduryj nakties Tėvas Andriejus pasikėlęs ant ļovos tarė tėvui de Matta: „Priimk, praszau tavęs Tėve, su kokią gali guodonę Sz. Ignacą, musų tėvą, kursai manę atėjo aplankyti. Vadovas ir draugas mano kelionės czionai atėjo.“ Kadą Tėvas de Matta užklausė, koku budu turiu atiduoti Jam guodonę? Andriejus ant to klausymo nieko neatsakė, tiktai į vieną vietą ismeigęs akis toliaus kalbėjo: „koks majestotas, toks gražumas veido! koki szviesa apsiauczia szventaji, ļaimingi Jo draugai, koks giedrus veidas? o koku meilingu žvilkerėjimu į manę veiz, pas savęs vadina ir liepia palieti tą aszarų pakalnę!“ Su veidu, pilnu gyvybės, tartum norėjo eiti paskui ką, bet tuotarpu akis pradėjo merktis, smertinis prakaitas pasirodė. Atidavė Dievui dusią.

Dar nepraszvitus susirinko daug krikszczionių ir su dideliu dievobaimingumu įdėjo kuną Tėvo Andriejaus Rudominos į medinį grabą. Draugai ir prieteliai guododami mirusį kuną, pagal kyniszkaļ budą, aplink grabą stovėjo. Gulėjo teip padėtas kunas lik asztuntos dienos rugsėjo. Tamę laikę nekurie krikszczionis girdėjo bažnycioje gražų

giedojimą ir jautė maŕonų kvepėjimą nuo kuno Tėvo Andriejaus. Tėvas Inlijonas Alenas, budamas Fou'je tamė laikę, matė tokią didelę szviesą, jog visa bažnycia žibėjo skaicziau, negu vidurdienyje nuo saulės (buvo vidurys nakties). Tas dievobaimingas Tėvas suprato, kad ta szviesa reiszkia garbę, kokią tadą Tėvas Andriejus apturėjo. Asztuntoje dienoejrugsėjo iszneszėjokuną už miesto į paskirtą vietą dėl laidojimo žmonių isz draugystės Jezaus*) ir padėjo į sklepą dėl jo padarytą. Galę grabo pastatė akmenį su paraszu kyniszkoje ir portugaliszkoje kalboje, kuris szeip skamba: Tėvas Andriejus Rudomina, paeinantis isz Lietuvos, kunigas, kuris atėjo į Kynų karalystę dėl skelbimo Evangelijos, kur pasidarbavęs penkius metus numirė 5 rugsėjo 1613 metuose.

Neužmirsztiną atmintį paliko Tėvas Andriejus toje vieszpatystėje ir didei yra guodojamas vietinių krikszczionių, kurie laikydami savę už nevertus iszpraszyti ko nuo Dievo, prasze jo užtarymo. Grabas jo nuolat yra lankomas žmonių isz tolimų vietų, kurie budami nelaimėje, arba norėdami iszmelsti nuo Dievo reikalingų sau mylistų, žadas aplankyti jo grabą.

*) Kynai tvirtai laikosi to paprocio nelaidoti miestę numirėlio, nors jis butu szlovingiausias. Dėlto neparseniai pardėtinis Draugystės Jezaus nupirko kalniuką gražioje vietoje tarp medžių dėl laidojimo numirėliu ir pastatė kryžių, kaipo ženklą krikszczionių.

Nuo Redakcijos.

Lietuviai! Kogi nosį nuleidėte, perniai negavę spaudos? Ar mislyjate, kad lietuviszkas klausimas visiszkai numestas į pastalį? Taigi labai klystate. Jei pernyksztė didelė karė nepasibaigė pergalėjimu, jei neišgirdome priėmimo mums nutarimo, tai lygiai niekas negirdėjo, kad butu kas Ministrų ar Ciecoriaus vardu pasakęs: lietuviai, pameskite viltį ant visados! Ne! szimtą kartų ne! Niekas mums to nesakė, bet kad ir butu pasakę, nevalna mums klausyti; vilkimės, kad szviesa ir tiesa ar sziađa, ar tadą gaus virszų ir mums ganapadarys. Tuotarpu isz tikru szaltenio žinome: lietuviszką klausimą atidėtą esant ant szio rudenio. Lietuviai, kas dar myli Dievą ir tėvynę! atnaujinkime pernyksztį ataką: pulkime prie Ministro Vidaus Dalykų arba prie paties Ciecoriaus su karsztais meldimais daleidimo mums senųjų lotyniszkų musų literų. Nebereikia dabar isitempti, iszrodynejant kuo daugiausiai argumentų: juos visus musų valdžia jau žino. Valdžia nuo musų laukiai tik apreiszskimo musų valios, noro. Kas gi žinos, kad lietuviai troksztu druko, jei vis tylės, cziaupysys ir kasytis temokės? Trumpai, nors prastą maskoliszką kałbą paraszykite paraszymą ir kuodaugiausiai prisiraszykite po ją, butinai *lietuviszkai pasiraszykite*, atmindami, ką praejusimę N. raszėme: valdžia mislija, kad mes nei mokėti nemokam lietuviszkai, jei vis maskoliszkai pasiraszom; tai kam, gird jiems ir lotyniszkos litaros? Juo daugiau bus paraszimų lyg rudenes, juo bus geriaus ir tvircziaus atsiremti musų užtartytojams.

Į darbą, vyrai! Szendien laikas. — Girdis Kauno gubernatorius Suchodolskis, savo „dokładę“ Carui apie lietuviszką spaudą iszsitaręs — reikia duoti, nės nekaip negalia suturėti kningų kontrabandos, o su jomis ir nemažonių valdžiai rasztų, idėję. Caras buk ant to prisiraszęs: „I ja togože mnienija“ — ir asz teip misliju. Girdite Caras už mus! priveiksime mūsų nevydonus — mūsų karaliukus czinauninkus, kuriems tinka turėti ant mūsų sprando už mestą virvę! Raszykite kuoveikiausiai, kuodaugiausiai! Raszykite patis ir nežinanczius kaimynus raginkite! Gana dejavimų, reikia darbo. —

P. Ignotui. Tamstos „apie patrakimą,“ kaipo pirmoji proba vertimo, szetiko; turėjome isz naujo versti. Darbokis neatsileisdamas: iszsifavinsi. Mažesnių dalykų laukiame.

„GARSAS AM. LIETUVIŲ“

Nedėlinis laikrasztis, paszvestas reikałams Lietuvių-katalikų Amerikoje.

—→→ Kasztuoja ant metų tik 1,20 dol. ←→←

Piningus ir visokius rankraszczius reikia siusti ant szio Adreso:

Garsas Pub. Co. Minersville. Pa.

„LIETUVA“

nedėlinis politiszkas laikrasztis iszeina Chicagoje. Yra vienas isz svarbiausių lietuviszkų politiszkų laikraszczių. Rėdomas iszmirtingai, žinios paduodamos akyvos, pažvilgiai abėni: nėra błaszkimos ir asabiszkumų. Žodžiu, laikrasztis vertas skaitymo. Prekė 2 dol. par metus.

A. Olszevskis 924, 33 rd Str. Chicago Ill.

Atsakąs rėdaktorius **J. Łapinas Tilžėje**; prie jo siust rasztus, rankraszczius ir piningus; pas jį teipo-gi laikraszcziio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Łapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas J. Szenkę, Tilžėje.

„Cziepijimas limfos.“

Gydymas nuo patrakimo ir nuo raupų icziepijimu.

I. Nuo patrakimo.

Dažnai patrakę, arba pasiutę szuniš ikanda žmogų. Kiekvienas isz mūsų skaitytojų yra girdėjęs, kad ikąstas žmogus po nekurio laiko patranka ir isz tos ligos numirszta. Kiekvienas nekartą yra girdėjęs apsakynėjimus apie baisias kanczias patrakimu serganczių žmonių, ant gašo, apie negalėjimą pagelbėtis, nės lyg szioł dar nėra tikrų vaistų priesz išsigalėjusių patrakimą. Gal girdėjote, kaip žmogus, patrakusio gyvuolio ikąstas, nerimascziuoja, mislydamas, kas czia bus su juo už 9 dienu, arba už 9 sąvaiczių (nedėliu), ar už 9 mėnesių. Baimėje smerczio laukia jisai szitų terminų ir kaip-gi esti laimingas, kad liga neperima! Ant nelaimės, vienok kartais patrakimas apsireiszkia ir žmogus, keles dienas pasirgęs, mirszta. Nėkokios liekarstos, kurias butu ligoje gėręs, ne pagelbės, nės, kaip jau sakėm, nėra da vaisto priesz išsigalėjusių patrakimą. Dėlto-gi visiems labai geistina bus žinia, juog nuo tos ligos *gal iszsigelbėti, pradedant gydytis tuoj po ikandimo*. Bet gydytis reikia kitaip, nekaip sodosę žmonės gydžias, jei nori nebesibijoti ligos ir smerczio. Nieko nepagelbės gėrimas mojinių vabalelių, nei visokių trakžolių, dar mažiaus visoki užkalbėjimai: priesz tą yra kitokis tikras budas (spasabas), iszrastas priesz 12 metų vieno labai mokyto prancuzo — Pastero. Tuojaus apsakysiu, koks tai yra budas. Pirma vienok tarite mokėti pažinti, koki szunį reikia

skaityti už patrakusi, idant žinotumete, ar tikrai reikia gydytis. Kartais pikti szuniš, nors sveiki, vienok kanda; aiskzu, juog tadą nėra ko, nei bijotis, nei gydytis.

Visupirmu turiu jums pasakyti, juog trakti gali ne tiktai szuniš, (nors tie dažniausiai tranka), bet ir kitoki gyvuoliai: katės, kiaulės, galvijai, lapės, pagaliaus ir voveriš. 1890 m. girdėjom apie žmogų, numirusį isz įkandimo namie augintos voverytės, kuri pirma buvo patrakusio szunies įkasta. Veizdėkite, kaip ta voveris patrako dėlto, kad ją įkando patrakęs szuo, teip ir szuniš arba kiti gyvuoliai gali patrakti *tada tiktai, kad juos I sukramtys* kokia patrakusi žvėris. Patrakimu susirgti žvėris gali dar ir tadą, kad suės žalias smagenis kito patrakusio žvėries, arba žis ar ląks pieną isz patrakusio gyvuolio. Ant gało, jei kalė, ar kiaulė parszinga bus įkasta patrakusio gyvuolio, tai gimstantiš mažuciai gali teipo-gi apsirgti, nors tai retai atsitinka. Vienu žodžiu sakant, patrakimas pats isz savės negali atsirasti, bet visumet paeina nuo kitų gyvuoliu. Ką pasakoja apie szunis, patrakusius isz dantų skaudėjimo isz karszczio, apie vilkus isz szalczio arba isz kitų tokių priežasczių, tai ne tiesa. Toksai aiskzinimas patrakimo paeina isz to, kad sunku yra susekti visus szunų žingsnius, dėlto dažnai gali buti szuo įkastas, mes apie tą, nieko nežinosime.

Tatai apraszysėme jau, kaip rodos szuo arba kitas gyvuolis, patrakimu sergąs.

Isz pradžios gyvuolis, kito patrakusio gyvuolio įkastas, yra visiszkai sveikas. *Tiktai po 4—6 nedėlių te-pradeda sirgti.* Teip pat ir žmogus. Par kelius mėnesius, pagaliaus isztisus metus nuo įkandimo gali buti kuosveikiausis, ir vis-gi patrakimas gali apsireikszti. *Tankiausiai žmogus pradeda trakti po 2 mėnesių,* recziaus po 4—5 mėnesių, o labai retai po metų. Paprastai, kas pergyveno pusę metų nuo įkandimo, jau gali kuone visiszkai nurimti, nieko jau nebebus jam. Ką pasakoja apie 9 dienas, 9 nedėlias arba 9 mėnesius, neturi nėjokio pamato. Po 9 dienų tikrai niekas dar negali apsirgti; po 9 nedėlių, tiesa, serga, bet lygiai dažnai serga jau po 8, kaip ir po 10 nedėlių: patsai skaitlius 9 neturi tadą nėjokios svarbos.

Szuniš ir apskritai-gyvuoliai, kaip jau esame pasakę, angszcziaus apyserga patrakimu, nekaip žmogus, nės jau po 4—6 nedėlių po įkandimo.

Par visą tą laiką, t. y. nuo įkandimo lyg apsireiszkimui ligos, įkastas gyvuolis esti niekam nevodingas; įkastą karvę ar kiaulę drąsiai gal papiauti ir suvalgyti. Pagaliaus patrakusio jau užmuszto gyvuolio mėsa niekam nevodys, *jei valgysime gerai išxvirinę, išxmetę smagenis ir pienius iš nugarakaulio*, kaip vodingiausias dalis.

Ale grįžkime atgal. Kaip tiktai praeis tos 4, 5 ar 6 nedėlios nuo įkandimo, tegul sau, mūsų szunies, tai pasergėsime, juog jis atsimainė, pasidarė paniuręs ir nuliudęs, nebenori kasdieninio maisto, o tuotarpu *kremta ir ryja daiktus, kokių sveikas budamas neėda, kaip antai: sziaudus, medžio szmotelius, mėsxlus, kulaiczius (akmenelius), purvą, vilnas ryxus (lupatus) ir į tą panaszius*; loja atsimainiusiu balšu, pradeda neramiai blaszkytis, kanda pagaliaus ir savo poną, bėga iš namų, o keliu bėgdamas kramto sutinkamus gyvuolius ir žmones.

Kiekvienam iš skaitytojų žinomi jug yra papročiai szunų, tų tikrų žmogaus prietelių ir sargų jo turto. Gerai žinome, kad szuo, nors pikčiausias, kaip tai yra rizami ant rietežio szuniš, nekumet nepuola ant savo pono. Žinome teipo-gi szunį drąsum esant tik savo namę; jei kartais užeis iš netyezių be savo pono į svetimą kiemą, tai visoko bijos ir tankiai mažesnam už savę szuneliui duodas išvaryti. *Jegut tadą nekankinamas szuo kandžioja savo valdytojus arba kanda svetimoje vietoje, ne ant savo kiemo, gal aną turėti už tikrai patrakusį*, ir išpuola jei neužmuszti iš karto, tai nors kuoveikiausiai uždaryti. Jei prie to, ant nelaimės, bus kas iš žmonių įkastas, tai turi tuojaus pradėti gydytis.

Aptariamam ir geroje atvangioje vietoje uždarytam szuniui maistą paduoti reikia par kokią kiaurinę (skylę) arba par tik pravertas duris, idant ant lakintojo negalētu pulti (kibti). Jei szuo bus patraukęs, tai ilgiausiai po nedėlios padvės; jeigut-gi po nedėlios pasidarys atmaina, t. y. jei turės gerą apetitą ir ramiai užsilaikys, tai nebuvo patraukęs, ir tadą drąsiai gal aną išzleisti.

Vienok nevisumet patraukęs szuo užpuldinėja ir drasko-patrankimas kartais apsireiszkia gana ramiai. Tadą apart nulių; dimo ir nenorėjimo ėsti, pasirodo paraližius paskutiniųjų kojų;

szuo pradeda, kaip tai sakant, kojas vilkti, iszlengvo nustoja valdžios visamę kuno pasturgalyje, ant gašo dvesia be jokių nepaprastų priepuolių. Įkandimas tokio szunies yra vienok nemažiau vodingas, o toksai patrakimas yra tiek tik tegeresnis, kad szuo, juo apimtas, negalėdamas užpuldinėti dėl paraližuotų kojų, kanda tiktai tuos, kurie patįs prie jo prisiartina. Czia turime da pasakyti, juog *pasiutę szunįs labai tankiai ėda, pagaliaus ir geria savo ligoje*; klaidingas tadą yra manymas, kad szuo, jei par savo ligą ėdė ir gėrė, sirgo kitą ligą, o ne patrakimu.

Jeį patrakęs szuo sukramtė kitus szunis ar galvijus, geriausiai yra gyvuolius užmuszti greit po įkandimo, nelaukiant, kol liga išgalės, nės tadą ir mėsą atvangiaus yra valgyti, ir nėra baimės perkelti liga ant kitų gyvuolių, kas dar prascziau — ant žmonių. Kad galėtu užmuszti visus szunis, įkąstus pasiutunų szunų, ir kitus gyvuolius, tol mažiaus butu nelaimingų priepuolių. Gaišu tiktai, kad, kaip pasakėme, teįp sunku yra apsergėti szunis nuo įkandimo, teįpo-gi ir pasergėti, kad szuo jau įkąstas; dažnai žaizdos nuo įkandimo yra teįp mažos, kad negal anų pasergėti, o vienok jos yra nemažiau vodingos.

Pereiname dabar prie svarbiausio dalyko, t. y. prie klausimo, antgalvyje padėto, ar gal apsaugoti žmogų, patrakusio gyvuolio įkąstą nuo apsireiszimo ligos?

Visų pirmu *žaizdą roną nuo įkandimo reikia rupestringai gražiai iszmaxyoti su exystu vandeniu, bet tą padaryti reikia ant tų pėdų; prie to iszmygti kuo daugiausiai kraujo, kad žaizdoje (ronoje) pasiliktu kuomažiausiai nuošo (truczynos), palikto su seilėmis. Jei galima, gerai yra žaizdą iszdeginti įkaitinta lyg raudonumui gelžę, bet teįpo-gi toį pat valandoį po įkandimo, jei norime, kad deginimas ką pamaczytu. Jau po 10 minuczių yra parvėlu deginti, kaip parodo mums atsitikimas, kuri paskui apraszysime.*

Ne gerai yra sėtryti arba pudyti žaizdą, nės netik ką nėraž neapsaugos nuo ligos, bet dar gali padaryti didį skaudėjimą įkąstoje vietoje, suputimą (sutinimą), o kartais pagedimą kraujo ir smertį isz to.

Pirmiaus jau sakėme, ėmimą vaistų į vidų nieko nemaczy-siant dar kartą persergam, kad negertumete visų labiausiai

mojinių vabalų, nės tie visumet privaro prieš didelio vėmimo ir susilpnėjimo, o tas netik nieko nemaczys, bet dar vodys.

Visugeriausia tadą yra, žaizdą rupeštingai iszmažgojus arba iszdeginus, *kuoveikiausiai atvažnuoti į Varsavą*, nės tenai gyvena gydytojas, kurs nuo to mokyto Pastero iszmokęs apsergėti įkštus žmones nuo patrakimo. Apsergėja sziteip. Girdėjote, kad jei įciepysime kudikiui raupus, tai paskui, nors raupai užėitu, įciepytas kudikis arba visiszškai nesirgs, arba turės visai lengvus raupus, tuotarpu kad neciepyti kudikiai, arba ir suaugusieji, mirs nuo raupų. Gal žinote, kaip cziepijas; atkartosiu jums vien dėl priminimo. Jei nuo asabos, raupais serganczios, paimsime truputį pulių, tai yra skystimo isz po szaszo, iszsibėrusio po visą kuną, ir su labai asztrum peiliuku įbrėszime porą kartų į verszio kailį ir tą vietą patepsime tais puliais, tai po dvejeta dienų, toj vietoj, rasys votis, pritvinkusi pulių. Bus tai votis teipo-gi raupinė su tuo tiktai skyrium, kad nebus teip nuodinga, kaip žmogaus szaszai, teip kad verszis, vocziai sugijos, pagys ir nuo raupų nepadvės. Jei dabar su tokiu pat mažu peiliuku porą kartų po truputėlių įdrėszime ant vaiko peczio ir patepsime puliais isz voties, kurią ant verszio padarėm, tai raupų nuodai tuosę puliuosę, kaipo silpnesni, kudikiui jau nebevodys ir apart mažo szaszelio įciepijimo vietoje ir lengvo karszcziavimo, jokios didesnės ligos nepakeš. Tuotarpu jis duoda mums vieną svarbią naudą: apsergsti tą kudikį nuo raupų, tai ligai užėjus. Vienok, kad panorėtumeme įciepyti vaikui pulius isz szaszų serganczio raupais žmogaus, tai kudikis tikrai numirtu. Matome tadą, kad toks pervedimas nuodų par verszį, tuos nuodus susilpnina teip, kad nustoja užmuszanczio privalumo, bet igija užtat apsaugojantį privalumą.

Prie tos progos primenam jums, kad neužmirsztumete cziepyti raupus savo vaikasus: geriausiai yra cziepyti vasarą vaikams kelito mėnesių.

Bemažko teip pat daros ir su patraukimu, tiktai czia cziepijam truputį kiteip. Kaip jau esam paminavoje, vodingiausi dalis patrakusio gyvuolio yra smagenis ir nugarakaulio pieniai, kas reiszkia, didžiausią dalį tų nuodų esant netik seilėse, bet smagenosę ir pienuosę. Jei tadą patrakimą norime įciepyti kokiam gyvuoliui, tai, kaip raupų pulius isz szaszo, teip czia

ėmame truputį smagenų arba pienių (juos žmonės vadina teipo-gi smagenimis) *isz pasiutusio szunio*, isztriname vandenyje ir su mažą szvirksztinėle į cziepijam kitam gyvuoliui. Prie raupų dėl tokio percziepijimo ėmame verszelius, prie patrakimo kralikus, kuriems įtryszkiamo trakimą ant smagenų par kiaurinėle, padarytą galvakiauszyje. Verszis, įcziepytas raupais, pasilieka gyvas, iszgydžius votį; tuotarpu *kralikas, įcziepytas trakimu, dvesia už 15—18 dienu*, pasirodžiant trakimui, bet spakainom paralitiszkam, trakimui, kokį mes jau apraszėme pas szunis. Jei dabar isz tokio kraliko, kurs nusibaigė isz patrakimo, paimtime dalele smagenų ir įcziepsime antram sveikam kralikui tokiu pat budu, tai yra įtrykszdami tiesiai ant smagenų, tai ir szis kralikas padvės isz patrakimo su tuo atskiriu, kad padvės jau ne už 15, bet už 14 dienu, kas reiszkia, kad nuodai, visiszkaai prieszingai raupams, sustiprėjo, nės veikiaus užmusza. Cziepijus isz antro kraliko trecziam, isz treczio ketvirtam ir tt. nuodai teip sustiprės, kad cziepyti kralikai dvės jau už 9 dienu. Kad mes truputį tokių nuodų, t. y. dali isztrintų smagenų ar pienių patrakusio kraliko, įcziepytumeme žmogui, tai tikrai patraktu ir numirtu. Reikia tadą tokius nuodus susilpninti, idant žmogui nevodytu, bet apsergėtu nuo ligos, teip, kaip su raupais. Susilpninimas tokių nuoda teip daros. Visupirmu su tam tikromis replėtėmis atveriamo nugarakaulį kraliko, kurs numirė isz patrakimo, ir iszėmame isz kauļų pienius; paskui apie du coliu tų pienių pakabiname ant laibo siulo butelyje, gurklelį kuris užkiszam su vata. Ant butelio dugnio pilame truputį ėdanczios sodos, kuri traukia į savę vandenį ir drėgnumą. Soda tadą isztraukia isz pienių vandenį, par ką tie isz lengvo džiusta, o džiudami nustoja savo stiprumo, arba nuodindumo, bet užsilaiiko apsergstančią privalumą. Zinoma, juo ilgiaus džiusta, juo labiaus silpsta, teip kad *pieniai, džiuvę par 10 dienu, įcziepyti kitam gyvuoliui, jau nebeužkrechia patrakimu*. Jei tadą *kasnelį tokių pienių, džiovintų par 10 dienu isztrinsime su laxdele vandenyje ir įcziepsėme ikastam žmogui, tai tas žmogus jau pasilieka isz dalies apsergėtu nuo patrakimo*, kuriam už nekurio laiko butu pasidavęs. Norint jį apsergėti dar tikrius, reikia įcziepinėti isz eilios par keletą dienu, kas kart vis stipresnę, t. y. trumpiaus

džiovintą dalelę pieniu. Cziepijas į pilvą*) dėlto, kad szioje vietoje badymas su adatą visu mažiausiai skauda. Toksai cziepijimas kuonevisumet gelba įkastus nuo patrakimo, jei tik pradėjo gydytis gan angsti po įkandimo t. y. kol nuodai, kurie su seilėmis kandancio gyvuolio į žaizdą pateko, nesuskubo išsilavinti, išgalėti. Tada *už vis geriausias yra, jei kam atsitiktų ta nelaimė, kad įkastu patrakęs szuo, kuoveikiausiai važiuoti į Varszavą ir ten pradėti gydytis. Geriausiai maczija icziepijimas tą paczią dieną arba už 2—3 dienų po įkandimo.* Už nedėlios jau yra gana vėlu, bet da ne visiszkai, ir cziepijimas dar maczija. Cziepijimas, pradėtas už 2 nedėlių po įkandimo, gali dar maczyti, bet nevisados. Geriausiai yra, važiuojant į Varszavą, pasiimti su savimi ir užmusztą szunį, kurs įkando, idant galētu persitikrint, ar isztikro szuo buvo pasiutęs; jeigut butu ant vietos gydytojas ar veterinaras, kurs galētu padaryti sekeiją (szunį iszkrosti) ir iszduoti liudijimą, tai žinoma, gana butu tokio liudijimo ir szunio galētu su savimi nevežties.

Norėtumem dar pasakyti czia porą žodžių, ar kiekvienas įkandimas yra vodingas, teipo-gi ar paojingi yra drabužiai, sutepti krauju ar seilėmis patrakusio gyvuolio.

Už vodingą skaityti reikia tokį įkandimą, kad szunies dantis nubraukė arba pradurė skurą, teip kad jau kraujas pradėjo tryksxti. Jei tėra tik mėlinės nuo sumygimo dantimis, o skura tebėra ne įplėsxta, toksai įkandimas nevodija, ir visai nėra ko nei gydytis, nei bijotis. Reikia ir tą žinoti, kad nėra ne kiekvienas įkastas gauna ligą, nors nesigydytu. Isz szimto įkastų mirszta nedaugiau, kaip 10—15. Už vis paojingesnis yra įkandimas į veidą arba į galvą, tadą labai reikia skubytis gydytis. Tol neteip vodija įkandimas į koją, dar mažiaus vodija įkandimas par drabužį, nės tadą seilės, kol pasieks kuną, apsitrina ant drabužius. Įdrėskimas su nagais patrakusio szunies, visiszkai nevodija, negut szuo sudraskytą vietą suteptu savo seilėmis. Sutepimas rankų su krauju užmuszant patrakusius gyvuolius teipo-gi nevodija, jei ant rankų nekokių žaizdų (ronų), nei naujų įdrėskimų nebuvo. Jei buvo, reikia gydytis. Apdarus, suteptus krauju

*) Veiz. abrozda, pridėta ant pat gašo.

*ar seilėmis, drąsiai gal nesxioti, reikiai tiktai juos gražiai
išskalbti ir išdžiovinti, nereikia nei užkasti nei sudeginti.*

Dabar apsakysime atsitikimą, rodantį, kad vienas išdeginimas žaizdos, nors tik už 10 minucijų nuo įkandimo, negelba nuo patrakimo.

Par P. miestą ėjo jaunas, nės tiktai 25 meta žydas. Sztai griebia jį dañtimis už rankos szuo, bėgantis uleyčią, sužeidžia jam delną ir toliaus bėga. Zydas tuojaus nuėjo pas gydytoją, gyvenantį ant tos pat uleyčios. Gydytojas ištraiszkė kraują, iszmazgojo žaizdą su sziltu vandeniu ir išdeginio įkaitintą gelžę, bet kol prisiruosžė, praėjo gerai 10 minucijų. Nurimęs žydas grįžo namon prie kasdieninio darbo. Teip praėjo 5 nedėlios: žydas buvo visiszkai sveikas ir ant nieko nesiskundė. Pos nedėlių vienok pajuto, kad ranka, kurią szuo įkando, pradeda truputį skaudėti. Ant rytojaus vakarop norėjo karcziamoje išzgerti stiklą arielkos. Bet kaip tiktai arielką paėmė į burną, pajuto, kad tos nėkaip negal nuryti. Pagrįžo namon, užkando biszkį bulvių ir mėgino užsigerti vandeniu, bet ir vandenio negalėjo nuryti. Įkasta ranka pradėjo kas kart labiaus skaudėti, o už dviejų dienų buvo suparaližuota, t. y. visiszkai be valdžios, teip kad jos nėkiek negalėjo pajudinti. Alsavimas lygiai pasidarė sunkesnis: alsavo labai tankiai, o prie kiekvieno atsidusimo, pradėjo gerklėj smaugti. Toks pat smaugimas pasidarydavo kaskart, kaip tiktai panorėdavo atsigerti; paskui pasidarydavo pagaliaus tik išvyvdus stiklą ar indą su vandeniu. Isz lengvo visa pusė kuno szalyje įkastos rankos pradėjo buti be valdžios, o po 4 dienų buvo suparaližuota. Alsuoti buvo jam kas kart sunkiau, varginantis smaugimai gerklėje pradėjo buti kas kart tankiaus, ant gało ir antra pusė kuno paliko suparaližuota, ir ligonis po 7 dienų sirgimo numirė.

Matome tadą, kad išdeginimas žaizdos, nors butu padarytas jau po 10 minucijų po įkandino, nieko nemaczijo. Kad butu vienok tasai žydas tuoj po įkandimo nuvažiavęs į Varszavą ir pradėjęs gydytis, butu sveikas buvęs ir lig szioł.

Lig 1891 metų Varszavoje gydės 1400 asabu, įkastų patrakusių szunų, vilkų, kaczių ir arklių ir isz visų tų numirė tiktai 13. Tuo tarpu kad tamę pacziamę laikę žmonių įkastų, o nesigydziusių numirė 32.

Dėlto butinai tegul cziepijas kiekvienas įkastas. Adresą ano gydytojo, kurs cziepija, žino kiek viena kanceliarija, o gal ir prabaszcziai, ir ponai dvaruose.

Ant gało, pasakykime dar, kad *žmogaus, kurį ta nelaimė sutiko, kad patrakimu susirgo, nereikia bijotis*, o dar labiaus nereikia riszti ir prastai su juo elgtis. Toksai žmogus prapastai esti ramus ir su juo reikia apseiti teip, kaip su kitokiu ligoniu. Jei girdėjote, kad patrakę žmonės loja ir kanda, tai pasakos. Ant gało, kad ligonis mato, juog jo bijo, laisvės neduoda, ir risza, tai nedvyrai, kad pradeda pulti ir isz nekantrybės kasti, nės kiteip negali apsiginti nuo savo žudytojų (kamuotojų), kad turi surisztas kojas ir rankas.

Kartais atvežą patrakimu sergantį teip, kad szirdį sopa žiurėti į nabagą. Pames jį ant vežimo, ant plikų lentų ir pririsz. Tie, kurie veža, bijo ir dasilytėti; ligonio galva daužas, o niekas nedrės ką po galvą pakiszti. Toksai elgimos netik neprotingas, bet ir griesznas; patrakę ligonis visumet turi pilną prota lyg pat smerzio, regi ir supranta, kaip su juo apseina: kam-gi nabagui padidinti mūkas? *Jei tadą nereikia bijotis žmoniu, jau serganxių patrakimu, tai juo nereikia tu, kurius tik ką szuo ikando.* Neseniai įkastą žmogų atvežė į Varszavą skyrimamę vagonę isz baimės, kad nevodytu sąsiedams. Toksai atsargumas be reikalo: nei buvimas su įkastu, nei valgymas nei gėrimas su juo, nei dasilytėjimas tikrai niekam negali vodyti.

Tiek jums skaitytojai pasakėm apie tą baisią ligą — patrakimą, apie kurią žmonės turi neteisingą supratimą. Labai bus naudinga ir jums ir kitiems, jei sziuos pamokymus atminsite.

II. Nuo raupų.

Neseniai visas pasaulis szventė szimtmetines sukaktuves pirmojo įcziepijimo teip vadinamų „apsisaugojimo“ raupų, arba karvinės. Pirmą kartą raupus įcziepijo Anglijoje 14 d. gegužės m. 1796 m. sodžiaus gydytojas Eduardas Dženneris*) vienam asztuonių metų vaikeliui, vardu Džems Fips. Rasit nusistėbėsite isz to, kad tuos vardus lig szioł atmename. Kiek tai kasmet cziepijas, ir niekam nei galvon neateina užraszyti jų arba

*) Jenner.

cziepytojo vardus. Cziepijimas dabar mums rodos tokiu paprastu daiktu, kad vereziaus yra apskelbti svietai pavardes tu, kuriems da nebuvo raupai icziepyti; bet priesz szimta metu niekas apie cziepijima dar nemislijo. Tiesa, ir tada jau daugolis suke galva, kaip galetu apsisaugoti nuo raupu, nes ta liga buvo baisi, daug auku paimanti. Prancijoje kasmet mirdavo raupais po 30 tukstancziu zmoniu; Anglijos miestuose raupais iszmirdavo trecia dalis vaiku lig 10 metu. Teip pat buvo ir kituose krasztuose.

O kiek gi buvo tokiu, kurie, tiesa, nenumire, bet apzabalo, apkurto, paliko pazymeti bauriais rundais? Retu raupai teaplinkdavo; „meile ir raupai nei vieno neaplinks,“ — sakydavo zmones.

Rytu szalyje jau seniai pradego bandyti apsiserget nuo raupu. Turkijoje ir Persijoje buvo mada prekiuoti jaunomis graziomis mergaitemis — vergemis (nevalninkemis), kurias brangiai pirkdavo turtingieji sau uz pacias (magometaniecziams, tokia tatai yra tikyba, valna turėti daug pacziu, nors pirmoji tevdinas tikraja; namas, kur pacius uzlaiko, vadinamas garemas). Prekejai tokiu vergiu, norédami apsaugoti jas nuo subiauriojimo raupais, tyzia jas uzkrédavo raupais, t. y. perdédavo ant ju materija isz raupiniu szaszu. Teip cziepyta usziskrédavo raupais, daugiausiai labai lengvais vos tik su keletu szaszeliu, ir ant visados buvo apsergeta nuo ligos. Dar zinome viena garsia ponia, montegiu, kuri liepe sau ir savo vaikams icziepyti raupus Konstantinopyleje. Tas apsisergéjimo budas pamažu iszsiplatino, vienok veikia pasirode netikusu, paojingu; gydymas buvo mazka negeresnis uz liga, nes raupai, staciai nuo ligo ant sveiko perkelti, nevisumet lengvai peidavo, taciau buvo priepuoliai smerczio ir didelio subiauriojimo. Zmones ir toliaus tukstancziomis miré. Prusijoje par 1796 m. numire 26 466.

Raupais serga netikai zmones, bet ir gyvuoliai: ožkos, arkliai, kiaules, ypatingai karves: bet pas anuos ta liga nera didelé, iszsiverczia tik ant nedidelio ploto uodos, tankiausiai ant teszmenu.

Anglijoje karves dažniaus serga raupais, delto sodietes tenai jau seniai pasergéjo, kad karviu raupai limpa milzancziam. Paprastai ant pirsztu iszsiverczia keletas raupliu be sunkios ligos: paskui tokios persirgusios asabos nebegaudavo tikruju raupu. Ar tiesa, ar netiesa, ale moteris teip pasakojo. Atsirado

žmogus, kurs nepaniekino prastų žmonių prityrimo ir sunaudojo. Buvo tai Eduardas Dženneris, sunus turtingo pastoriaus.

Gimė jis arti Londono, sodoje Berkelej 1749 m. 17 d. gegužės m. Nuo pat jaunystės pradėjo jisai mokytis daktarystės; dėl išsilavinimo buvo nuvažiavęs Londonan; pagrižęs namo, pradėjo gydyti, bet ir mokslo neapleidė. Labai jam rupėjo iszrasti vaistą priesz raupus, užmuszanczius tiek tukstanczių žmonių.

Isigilinimas į mokslus, kaipo-gi ir anas sodieczyų pasakojimas atvedė Dženneriui laimingą mislį — užkristi žmones karvių raupais dėl apsergėjimo nuo tikrųjų raupų. Nereikia manyti, kad Dženneris teip veikiai įtikėjo szitam laimingam prasimanymui: par 20 su virszum metų Dženneris tyrė raupus, mislijo, darbavos, kol drėso atvirai pasigirti su savo iszradimu. Tas tai atsitiko augszeciaus paminėtoje 14 d. gegužės m. Dženneris nuo motriszkosios rankos, netyczyą užsikrėtusios karvių raupais, perdėjo materiją ant peczio mažo Fipso. Vaikas gavo karvių raupus. Dėl parodymo, kad Fips yra apsergėtas nuo tikrųjų raupų, Dženneris icziepijo jam nuodus, t. y. tikrųjų raupų materiją, bet Fips tais raupais nebeužsikrėtė; ir puskui dar keletą kartų veltui buvo Fips užkrecziamas: jau nebebijojo raupų ligos.

Po dviejų metų Dženneris apraszė savo pramanymą kningoje, visus tyrinėjimus ir regulą, kaip reikia cziepyti. Tada pradėjo važiuoti pas aną minios žmonių, pasiduodanczių cziepėjimui. Dženneris teip darydavo: materiją isz karvių raupų cziepydavo sveikiems vaikams, o nuo jų perneszdavo ant kitų žmonių. Garsas apie Džennerį pasklydo po visą svieta. Anglija par du kartu paskyrė jam didžias dovanas — 300 tukstanczių rublių; dėkingumas-gi visų žmonių kasdien augo kasdien datiriant labdaringų iszradimo pasekmių. Raupai, kur tik buvo užvestas Džennerio apsisergėjimas, nustojo buvę baisią ligą.

Paskui kiti daktarai dar primaningiaus pradėjo cziepyti. Dženneris perneszdavo karvių raupus ant žmonių ir jau isz jų cziepijo kitus. Tas buvo ne visai gerai, nės kartu su raupais persikelldavo ir kitos žmogaus ligos. Dėlto dabar karvių raupus cziepija ne ant žmogaus, bet ant jaunų verszelių pilvo. Kad pasirodo puslelės, renką isz jų materiją, limfą vadinomą, į czystus stiklinius buteliukus ir jau isz jų cziepija žmonės.

Lengviaus yra isztirti verszio sveikata, kaip žmogaus, nės verszi, raupus iszėmus, gal papiauti ir dasižinoti, ar buvo sveikas. Ant gafo, ir ta nauda, kad isz verszių gal prisiimti tiek cziepų, kiek tiktai reikia: versziai pigūs.

Idant suprastumeme, kaip cziepėjimas sumažino ligą, gana sulyginti sekanczius, skaitlius. Praėjusiamiamę (XVIII) szimt-metyje, t. y. priesz Džennerio pramanymą ant 100 tukstanczių asabų raupais mirė:

Prusuosę ant Reno	90
Vestfalijoje	264
Pamarėje	177
Berlynę	342

Sekancziame (XIX) szimtmetyje ant 100 tukstanczių žmonių raupais numirė:

Prusuosę ant Reno	9
Vestfalijoje	11
Pamarėje	13
Berlynę	17

Kamę žmonės priverstinai cziepijami yra. tenai visiszkaai raupais nebemirsza. Par dviejus (1885—7) metus szvedų miestuose ant milijono gyventojų numirė vos tik 2 asabi; vokiecių miestuose — 5. Ten, kur cziepijimas nepriverstinas, kur atiduota valia cziepytis ar ne, ten raupais daugiau mirszta, nors vis-gi nesulyginamai mažiaus, neg pirma mirė. Par tuos paczius dviejus metus ant milijono gyventojų numire: Belgijos miestuose 185, Austrijos 371, Prancijos 506, Vengrių 1184. Nuo 1875 metų nei vienas Prusų kareivis nenumirė raupais.

Isz to matome, kaip gerus vaisius iszdavė Džennerio iszradimas. Dženneris numirė 26 d. sausio m. 1823 m. Nedaug tėra žmonių, kurie, persiskirdami su sziuo pasauliu, palieka žmonėms neužmirszamas geradėjystes. Łaiminga tėvynė, kuri tokius sunus gimdo! Koksai butu neiszmanymas nepasinaudoti isz tokios geradėjystės! Nesitėskite su cziepijimu: kudikiams kelių mėnesių vasaros łaikę jau cziepykime, kad neužpułtu raupai, nuo kurių kitokių vaistų nėra.

Vaisxgantas.

